

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ЗАТВЕРДЖЕНО
Рішення методичної ради
університету
«28» серпня 2023 року,
протокол № 1.

Перша проректорка, голова
методичної ради університету,
кандидатка наук з державного
управління, доцентка

_____ Ірина КОВТУН
«28» серпня 2023 року
м.п.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
з навчальної дисципліни
«КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО»
для підготовки на першому (освітньому) рівні
здобувачів вищої освіти ступеня бакалавра
за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування
галузі знань 28 Публічне управління та адміністрування
за заочною формою навчання

РОЗРОБНИКИ:

Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
«27» серпня 2023 року

_____ Ірина ЛИТВИНЕНКО

Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
«27» серпня 2023 року

_____ Ірина РИЖУК

Доцент кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
«27» серпня 2023 року

_____ Олена ГАЛУС

СХВАЛЕНО:

Рішення кафедри конституційного,
адміністративного та фінансового права
«28» серпня 2023 року, протокол № 1.

Завідувач кафедри,
доктор юридичних наук, професор
«28» серпня 2023 року

_____ Олександр БУХАНЕВИЧ

Деканеса факультету управління та
економіки, кандидатка економічних наук,
доцентка
«28» серпня 2023 року

_____ Тетяна ТЕРЕЩЕНКО

ЗМІСТ

			Стор.
1.	Структура вивчення навчальної дисципліни		3
	1.1.	Тематичний план навчальної дисципліни	3
	1.2.	Лекції	4
	1.3.	Семінарські заняття	6
	1.4.	Самостійна робота студентів	8
	1.5.	Індивідуальні завдання	37
	1.6.	Підсумковий контроль	40
2.	Схема нарахування балів		43
3.	Рекомендовані джерела		44
4.	Інформаційні ресурси в Інтернеті		59

1. Структура вивчення навчальної дисципліни

1.1. Тематичний план навчальної дисципліни

№ теми	Назва теми	Кількість годин											
		Денна форма навчання						Заочна форма навчання					
		Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
			Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС		Лекції	Сем. (прак).	Лабор.	Ін. зав.	СРС
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
1.	Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна	8	2	2	-	-	4	9	1	-	-	-	8
2.	Основи вчення про Конституцію України	10	2	2	-	-	6	9	1	-	-	-	8
3.	Конституція України та громадянське суспільство	10	2	2	-	-	6	8	-	-	-	-	8
4.	Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні	10	2	2	-	-	6	8	1	1	-	-	6
5.	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	7	-	2	-	-	5	9	1	-	-	-	8
6.	Форми безпосередньої демократії в Україні	10	2	2	-	-	6	13	2	1	-	-	10
7.	Верховна Рада України	10	2	2	-	-	6	12	1	1	-	-	10
8.	Президент України	9	2	2	-	-	5	8	1	1	-	-	6
9.	Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади	10	2	2	-	-	6	9	1	-	-	-	8
10.	Конституційні засади функціонування судової влади в Україні	8	1	1	-	-	6	8	-	-	-	-	8
11.	Конституційний Суд України	8	1	1			6	7	1	-			6
12.	Територіальний устрій України	10	2	2	-	-	6	8	1	1	-	-	6
13.	Місцеве самоврядування в Україні	10	2	2	-	-	6	12	1	1	-	-	10
	<i>Усього годин:</i>	120	22	24	-	-	74	120	12	6	-	-	102

1.2. Лекції

№ з/п	Назва і план теми	Кількість годин
1	2	3
1.	Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна	1
1.1.	Поняття, предмет та метод конституційного права України як галузі права.	
1.2.	Система конституційного права. Конституційно-правові інститути та норми.	
1.3.	Джерела конституційного права України: поняття, система.	
1.4.	Конституційно-правові відносини: поняття, особливості, склад.	
1.5.	Конституційно-правова відповідальність: поняття, ознаки, підстави, санкції.	
1.6.	Поняття, предмет, методологія науки конституційного права.	
1.7.	Конституційне право України як навчальна дисципліна.	
2.	Основи вчення про Конституцію України	1
2.1.	Поняття та сутність конституції.	
2.2.	Функції та юридичні властивості Конституції України, її загальна характеристика.	
2.3.	Етапи розробки, прийняття та дії Конституції України 1996 року.	
2.4.	Реалізації Конституції України: поняття та форми. Тлумачення Конституції України.	
2.5.	Правова охорона Конституції України: поняття, суб'єкти здійснення, елементи.	
2.6.	Порядок внесення змін до Конституції України.	
3.	Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні	1
3.1.	Поняття, суть, види та принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні.	
3.2.	Поняття та принципи громадянства України.	
3.3.	Підстави набуття громадянства України.	
3.4.	Підстави припинення громадянства України.	
3.5.	Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства та порядок вирішення питань, пов'язаних з громадянством України.	
3.6.	Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні.	
3.7.	Конституційно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.	
4.	Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні	1
4.1.	Поняття прав та свобод людини і громадянина.	
4.2.	Система конституційних прав та свобод людини і громадянина:	
4.2.1.	особисті (громадянські) права та свободи;	
4.2.2.	політичні права та свободи;	
4.2.3.	економічні, соціальні, культурні і екологічні права та свободи.	
4.3.	Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.	
4.4.	Поняття та види гарантій прав та свобод людини і громадянина.	
4.5.	Конституційні гарантії прав та свобод людини і громадянина.	
4.6.	Організаційно-правовий механізм забезпечення конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.	

5.	Форми безпосередньої демократії в Україні	2
5.1.	Поняття та форми безпосередньої демократії в Україні.	
5.2.	Виборче право в об'єктивному та суб'єктивному значенні. Конституційні принципи виборчого права в Україні.	
5.3.	Поняття, види та типи виборів в Україні.	
5.4.	Види виборчих систем та їх застосування в Україні.	
5.5.	Поняття та види референдумів в Україні.	
5.6.	Процесуальні аспекти організації та проведення виборів та референдумів в Україні.	
6.	Верховна Рада України	1
6.1.	Загальні положення конституційно-правового статусу Верховної Ради України.	
6.2.	Функції та повноваження Верховної Ради України.	
6.3.	Структура Верховної Ради України. Порядок формування, припинення діяльності органів та посадових осіб Верховної Ради України.	
6.4.	Конституційно-правовий статус народного депутата України.	
6.5.	Організація роботи Верховної Ради України.	
6.6.	Законодавча процедура.	
7.	Президент України	1
7.1.	Загальні положення конституційно-правового статусу Президента України.	
7.2.	Повноваження Президента України.	
7.3.	Припинення повноважень Президента України. Відповідальність Президента України.	
7.4.	Акти Президента України.	
7.5.	Апарат глави держави. Правовий статус Офісу Президента України.	
8.	Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади	1
8.1.	Поняття, ознаки виконавчої влади та система її органів в Україні.	
8.2.	Склад, порядок формування та припинення повноважень Кабінету Міністрів України.	
8.3.	Повноваження Кабінету Міністрів України.	
8.4.	Організація діяльності Кабінету Міністрів України. Прем'єр-міністр України. Акти Кабінету Міністрів України.	
8.5.	Центральні органи виконавчої влади в Україні: система, порядок утворення та повноваження.	
8.6.	Місцеві органи виконавчої влади в Україні: система, порядок утворення та повноваження.	
9.	Конституційний Суд України	1
9.1.	Місце Конституційного Суду України в системі органів державної влади, склад та порядок формування.	
9.2.	Повноваження Конституційного Суду України.	
9.3.	Структура та організація діяльності Конституційного Суду України.	
9.4.	Конституційне провадження: поняття, стадії.	
9.5.	Статус суддів Конституційного Суду України.	
10.	Територіальний устрій України	1
10.1.	Поняття та принципи (засади) територіального устрою України.	
10.2.	Система адміністративно-територіального устрою України.	
10.3.	Особливості правового статусу міста Києва.	
10.4.	Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.	
10.5.	Особливості правового режиму тимчасово окупованої території України.	

11.	Місцеве самоврядування в Україні	1
11.1.	Поняття, юридична природа та правове регулювання місцевого самоврядування в Україні.	
11.2.	Поняття територіальної громади. Форми безпосереднього волевиявлення територіальної громади.	
11.3.	Правовий статус місцевих рад.	
11.4.	Правовий статус сільських, селищних, міських голів, старост.	
11.5.	Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад.	
11.6.	Правовий статус депутатів місцевих рад.	
11.7.	Служба в органах місцевого самоврядування.	
11.8.	Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування.	
11.9.	Гарантії та захист прав місцевого самоврядування.	
	Усього	12

1.3. Семінарські заняття

Семінарське заняття 1

Тема 4. Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні

Тема 6. Форми безпосередньої демократії в Україні

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття, суть, види та принципи конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні.
2. Громадянство України: поняття, принципи, підстави набуття та припинення.
3. Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні. Конституційно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.
4. Поняття та форми безпосередньої демократії в Україні.
5. Поняття, види, принципи виборів. Види виборчих систем та їх застосування в Україні.
6. Поняття та види референдумів в Україні.
7. Процесуальні аспекти організації та проведення виборів та референдумів в Україні.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : конституційно-правовий статус людини і громадянина, громадянство, Комісія при Президентові України з питань громадянства, іноземець, особа без громадянства, виборчий процес, чергові, позачергові, повторні, проміжні вибори, виборчий округ, виборча дільниця, суб'єкти виборчого процесу, виборчий бар'єр, виборча квота, передвиборна агітація; всеукраїнський референдум, місцевий референдум, призначення референдуму, проголошення референдуму, народна референдум на ініціатива, предмет референдуму, референдний процес.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- процедура прийняття, оформлення набуття та припинення громадянства України;
- підстави та порядок призначення виборів;
- етапи виборчого процесу виборів Президента України, народних депутатів України та місцевих виборів;
- порядок призначення та проголошення всеукраїнського та місцевих референдумів;
- правові наслідки референдумів.

Семінарське заняття 2
Тема 7. Верховна Рада України
Тема 8. Президент України

Питання для усного опитування та дискусії

1. Функції та повноваження Верховної Ради України.
2. Структура Верховної Ради України. Порядок формування, припинення діяльності органів та посадових осіб Верховної Ради України.
3. Конституційно-правовий статус народного депутата України.
4. Організація роботи Верховної Ради України.
5. Законодавча процедура.
6. Повноваження Президента України.
7. Припинення повноважень Президента України. Відповідальність Президента України.
8. Акти Президента України.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є : сесія, Голова Верховної Ради України, лічильна комісія, регламент, порядок денний, комітет, тимчасова слідча комісія, тимчасова спеціальна комісія, спеціальна тимчасова слідча комісія, депутатська фракція, спеціальна процедура, депутатський запит, законодавчий процес, стадії законодавчого процесу, законопроект, поправка, пропозиція, альтернативний законопроект, суб'єкт законодавчої ініціативи, перше, друге та третє читання, вето Президента України, акт Верховної Ради України, апарат Президента України, Офіс Президента України, проект акта Президента України, указ, розпорядження, контрасигнування.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- порядок скликання та проведення першої сесії Верховної Ради України;
- поняття парламентських спеціальних процедур та їх види;
- порядок винесення депутатських запитів;
- структура Офісу Президента України та система допоміжних, консультативних та дорадчих органів при Президентові України;
- порядок формування, склад та організація діяльності Ради національної безпеки та оборони України.

Семінарське заняття 3

Тема 12. Територіальний устрій України
Тема 13. Місцеве самоврядування в Україні

Питання для усного опитування та дискусії

1. Поняття та принципи (засади) територіального устрою України.
2. Система адміністративно-територіального устрою України.
3. Особливості правового статусу міста Києва.
4. Конституційно-правовий статус Автономної Республіки Крим.
5. Особливості правового режиму тимчасово окупованої території України.
6. Поняття, юридична природа та правове регулювання місцевого самоврядування в Україні.
7. Поняття територіальної громади. Форми безпосереднього волевиявлення територіальної громади.
8. Правовий статус місцевих рад, сільських, селищних, міських голів, старост, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.
9. Правовий статус депутатів місцевих рад. Служба в органах місцевого самоврядування.

10. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Гарантії та захист прав місцевого самоврядування.

Аудиторна письмова робота

Виконання студентами тестових завдань з питань теми заняття.

Методичні вказівки

Ключовими термінами, на розумінні яких базується засвоєння навчального матеріалу теми, є: державний кордон, державна територія, державний устрій, територіальний устрій, адміністративно-територіальний устрій (поділ), адміністративно-територіальні одиниці, адміністративно-територіальна реформа, територіальна автономія, місцеве самоврядування, система місцевого самоврядування, представницькі органи місцевого самоврядування, сесія, виконавчий комітет, виконавчий апарат, голова обласної, районної, районної в місті ради, сільський, селищний, міський голова, секретар ради, місцевий бюджет, депутатське звернення.

З метою глибокого засвоєння навчального матеріалу при самостійному вивченні теми студенту варто особливу увагу зосередити на таких аспектах:

- утворення та ліквідація районів;
- особливості вирішення питань громадянства, реалізації прав громадян України, особливості здійснення повноважень органами державної влади та місцевого самоврядування на тимчасово окупованій території України;
- функції місцевого самоврядування;
- повноваження органів та посадових осіб місцевого самоврядування;
- склад, порядок формування та форми роботи місцевих рад.;
- сільський, селищний, міський голова, староста: порядок обрання, роль у системі місцевого самоврядування;
- поняття та види актів органів місцевого самоврядування, процедура їх прийняття.

1.4. Самостійна робота студентів

Самостійна робота студентів є важливою складовою частиною навчального процесу та має на меті закріплення та поглиблення знань і навичок, одержаних на усіх видах навчальних занять; підготовку до наступних занять, іспиту, формування культури розумової праці з чинними правовими нормами, законодавством та практикою його застосування. Під час самостійної роботи уточнюється коло питань, що підлягають вивченню по темі, аналізується та вивчається нормативний матеріал, наукові джерела, виконуються завдання.

Самостійна робота студента виконується в позааудиторний час, передбачений тематичним планом навчальної дисципліни.

Під час вивчення навчальної дисципліни студенти повинні навчитися самостійно мислити, поглиблювати засвоєні теоретичні знання, опанувати практичні навички з навчальної дисципліни. Відповіді на питання повинні бути стисло законспектовані з обов'язковими посилання на використані джерела.

Самостійна робота студентів має бути логічно пов'язана з іншими видами навчальних занять. Однак вивчення навчальної дисципліни чи окремої теми не бажано починати з самостійної роботи студентів.

Від якості самостійної підготовки студентів залежить якість семінарських занять, глибина їх теоретичного змісту й активність студентів.

Самостійна робота є методом глибокого вивчення і творчого засвоєння студентами навчальної програми.

Перевірка самостійної роботи студентів здійснюється викладачами, які проводять семінарські заняття з навчальної дисципліни.

Викладач може обрати один з наступних способів перевірки самостійної роботи:

- проведення перевірки конспектів опрацьованої літератури, яка рекомендується для вивчення теми навчальної дисципліни;

- фронтального усного опитування;
- письмового опитування;
- проведення тестування з вивчених тем;
- розв'язування ситуаційних завдань до навчальної дисципліни.

З метою самостійного визначення рівня засвоєння теоретичного матеріалу студентам пропонуються питання для самоконтролю набутих знань.

Питання самостійної роботи виносяться на поточний і підсумковий семестровий контроль. Для самостійної роботи студентів з кожної теми надається рекомендована література з якою студенти повинні ознайомитися для якісного виконання завдань на самостійну підготовку.

Загальні методичні рекомендації щодо самостійної роботи студентів:

1. Ознайомитися із питаннями, що виносяться на самостійне вивчення студентами.
2. Уважно прочитати матеріал, викладений на лекції і занотований студентами до відповідної теми.
3. Ознайомитися із рекомендованою літературою до відповідної теми (як до семінарського заняття, так і самостійної роботи) і розширити одержані знання під час лекційного заняття (обсяг представлень про конкретні предмети і явища, що входять у сферу регулювання приватним правом).
4. За бажанням студент може підготувати коротке повідомлення (до десяти хвилин) з найбільш складного і цікавого питання.
5. У випадку необхідності студент може скористатися індивідуальними консультаціями викладача, який читає лекції, а також викладача, який проводить семінарські заняття у навчальній групі.

1.4.1. Завдання по темам

Тема 1: Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна

1. Історія становлення конституційного права як галузі права до 1991 року та після здобуття незалежності.
2. Функції та принципи конституційного права України.
3. Вплив міжнародного права на систему джерел українського конституційного права.
4. Розвиток науки конституційного права: етапи, школи, основні пріоритети.
5. Функції та роль науки конституційного права України.
6. Тенденції розвитку сучасної науки конституційного права.
7. Конституційне право як навчальна дисципліна.

Питання для самоконтролю

- Охарактеризуйте етапи становлення конституційного права як галузі до 1991 року.
- Охарактеризуйте етапи розвитку конституційного права як галузі після 1991 року.
- Яке коло суспільних відносин регулюється галуззю конституційного права?
- Яке призначення та особливості галузі конституційного права України?
- Які функції виконує галузь конституційного права України?
- Як впливає міжнародне право на систему джерел українського конституційного права?
- Визначте поняття методології науки конституційного права України.
- Визначте етапи розвитку науки конституційного права.
- Які основні школи розвитку науки конституційного права України?
- Яку роль та функції виконує наука конституційного права України?
- Визначте сучасні пріоритети розвитку науки конституційного права України.
- Визначте поняття та предмет конституційного права України як навчальної дисципліни.

Тема 2: Основи вчення про Конституцію України

1. Класифікація конституцій, їх форма та структура.
2. Періодизація світового конституційного розвитку.

3. Об'єкт та межі конституційного регулювання.
4. Поняття, сутність та характерні ознаки конституціоналізму як політико-правового явища.
5. Зародження та розвиток конституціоналізму в Україні.
6. Конституціоналізм та конституційний лад України: співвідношення понять.
7. Система конституціоналізму.

Питання для самоконтролю

- Визначте поняття старих, нових та новітніх конституцій.
- Коли і в яких державах були прийняті перші конституції?
- Окресліть коло суспільних відносин, що регулюються конституцією держави.
- Охарактеризуйте суспільні відносини, які виступають об'єктом конституційного регулювання в Україні.
- Окресліть межі дії Конституції України в часі, в просторі та за колом осіб.
- Назвіть види конституцій за формою (структурою), ступенем узагальнення, терміном дії, способом прийняття, за порядком внесення змін, формою правління, політичного режиму, державного устрою.
- Охарактеризуйте Конституцію України за основними класифікаційними ознаками.
- Визначте поняття конституціоналізму.
- Порівняйте поняття конституціоналізм та конституційний лад.
- Визначте елементи системи конституціоналізму.

Тема 3: Конституція України та громадянське суспільство

1. Поняття та елементи громадянського суспільства в Україні. Сфери дії громадянського суспільства.
2. Взаємозв'язок держави та громадянського суспільства.
3. Принципи та обмеження щодо утворення і діяльності політичних партій та громадських об'єднань.
4. Порядок утворення та легалізації політичних партій і громадських об'єднань.
5. Права та діяльність політичних партій та громадських об'єднань.
6. Припинення діяльності громадських формувань.
7. Державний контроль за діяльністю політичних партій.
8. Відповідальність громадських формувань.
9. Особливості створення та функціонування релігійних організацій в Україні.

Питання для самоконтролю

- Визначте поняття громадянського суспільства, окресліть сфери його дії.
- Як взаємно впливають один на одного держава та громадянське суспільство?
- Розкрийте зміст конституційного права громадян України на об'єднання.
- Дайте визначення політичних партій, громадських організацій та громадських спілок.
- Розкрийте конституційні гарантії реалізації права на об'єднання.
- Охарактеризуйте принципи та обмеження щодо утворення і діяльності політичних партій та громадських об'єднань.
- Який порядок утворення та легалізації політичних партій?
- Який порядок утворення та легалізації громадських об'єднань?
- Охарактеризуйте права політичних партій та громадських об'єднань.
- Які підстави припинення громадських формувань?
- Який порядок здійснення державного контролю за діяльністю політичних партій?
- Які підстави та порядок заборони політичних партій та громадських об'єднань?
- Розкрийте особливості створення та функціонування релігійних організацій в Україні.

Тема 4: Основи правового статусу людини і громадянина в Україні

1. Концепції (підходи) щодо правового статусу особи.

2. Межі конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.
3. Поняття «людина», «особа», «громадянин», як конституційно-правові категорії.
4. Правові основи державної політики щодо українців, які проживають за кордоном (для підготовки цього питання опрацювати Закон України «Про закордонних українців» від 04.03.2004 р. в ред. від 09.02.2012 р.
5. Становлення та розвиток інституту громадянства в Україні.
6. Належність до громадянства України.
7. Документи, що підтверджують громадянство України.
8. Особливості набуття громадянства дітьми.
9. Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства.
10. Порядок подання документів для набуття та у разі припинення громадянства України.
11. Проведення за заявами і поданнями з питань громадянства України органами Державної міграційної служби України.
12. Проведення за заявами і поданнями з питань громадянства України дипломатичними представництвами та консульськими установами України.
13. Порядок розгляду Державною міграційною службою України, її територіальними органами та територіальними підрозділами, Міністерством закордонних справ України, дипломатичними представництвами та консульськими установами України заяв і подань з питань громадянства України, рішення за якими приймає Президент України.
14. Комісія при Президентові України з питань громадянства: правовий статус, організація роботи.
15. Порядок виконання прийнятих рішень з питань громадянства.
16. Підстави для перебування іноземців та осіб без громадянства на території України.
17. В'їзд в Україну та виїзд з України іноземців та осіб без громадянства.
18. Відповідальність іноземців та осіб без громадянства.
19. Порядок звернення, оформлення документів, розгляду заяв та прийняття рішення за заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.
20. Права та обов'язки біженців та осіб, які потребують додаткового захисту.
21. Порядок надання та правовий статус осіб, яким надано тимчасовий захист.
22. Правовий статус внутрішньо переміщених осіб.

Питання для самоконтролю

- Розкрийте поняття правового статусу особи у широкому та вузькому значенні.
- Визначте можливі, законні випадки обмеження конституційних прав та свобод людини і громадянина в Україні.
- Сформулюйте поняття «людина», «особа», «громадянин», «іноземець», «особа без громадянства», «біженець», «особа, яка потребує додаткового захисту», «особа, яка потребує тимчасового захисту».
- Визначте етапи нормативного регулювання інституту громадянства в Україні.
- На кого розповсюджується принцип належності до громадянства України?
- Які документи підтверджують громадянство України.
- Які правила застосовуються при зміні громадянства дітей внаслідок їх виходу, прийняття, поновлення у громадянстві?
- З якого віку вихід з громадянства дитини здійснюється за її волевиявлення?
- Назвіть повноваження Президента України у вирішенні питань громадянства.
- Визначте повноваження Комісії з питань громадянства при Президентові України.
- Окресліть повноваження Державної міграційної служби України та її територіальних органів, Міністерства закордонних справ України у вирішенні питань громадянства.
- Які документи подаються для набуття громадянства України та у разі припинення громадянства України?
- Які особливості провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України, рішення за якими приймаються територіальними органами Державної міграційної

служби України?

- Які особливості провадження за заявами і поданнями з питань громадянства України, рішення за якими приймаються дипломатичними представництвами та консульськими установами України?
- Який порядок розгляду Державною міграційною службою України, її територіальними органами та територіальними підрозділами заяв і подань з питань громадянства України, рішення за якими приймає Президент України?
- Який порядок розгляду Міністерством закордонних справ України, дипломатичними представництвами та консульськими установами України заяв і подань з питань громадянства України, рішення за якими приймає Президент України.
- Який порядок формування та повноваження Комісії при Президентові України з питань громадянства?
- Розкрийте порядок розгляду заяв і подань з питань громадянства Комісією при Президентові України з питань громадянства та прийняття Президентом України рішень з питань громадянства України.
- Який порядок виконання прийнятих рішень з питань громадянства?
- На яких підставах можуть перебувати іноземці та особи без громадянства на території України?
- Який порядок видачі посвідки на постійне проживання та посвідки на тимчасове проживання?
- Розмежуйте добровільне повернення, примусове повернення та примусове видворення іноземців та осіб без громадянства в країну походження або третю країну як заходи їх відповідальності.
- Розкрийте порядок звернення, оформлення документів, розгляду заяв та прийняття рішення за заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту.
- Охарактеризуйте права та обов'язки біженців та осіб, які потребують додаткового захисту.
- Які підстави та порядок надання тимчасового захисту?
- Охарактеризуйте права та обов'язки осіб, яким надано тимчасовий захист.
- Розкрийте поняття статусу внутрішньо переміщеної особи, порядок його надання.
- Охарактеризуйте права та обов'язки внутрішньо переміщених осіб.

Тема 5: Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

1. Історія становлення та нормативного закріплення прав людини.
2. Загальні гарантії прав та свобод людини і громадянина.
3. Органи судової та виконавчої гілок влади в механізмі захисту прав людини.
4. Уповноважений Верховної Ради України з прав людини: призначення на посаду, звільнення з посади та припинення повноважень.
5. Права та обов'язки Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
6. Порядок подання та розгляду звернень до Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Питання для самоконтролю

- Визначте поняття «покоління» прав людини.
- Назвіть нормативно-правові акти, в яких вперше були унормовані права людини.
- Дайте визначення гарантій прав людини. Охарактеризуйте політичні, соціально-економічні, ідеологічні, організаційні гарантії прав людини і громадянина.
- Визначте роль судових органів, в тому числі Конституційного Суду України в механізмі захисту прав людини.
- Окресліть роль Кабінету Міністрів України, центральних та місцевих органів виконавчої влади у захисті прав людини і громадянина.

- Розкрийте порядок призначення на посаду, звільнення з посади та припинення повноважень Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
- Охарактеризуйте права та обов'язки Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
- Який порядок подання та розгляду звернень до Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини?

Тема 6: Форми безпосередньої демократії в Україні

1. Суб'єкти виборчого процесу.
2. Система територіальної організації виборів.
3. Виборчі комісії.
4. Статус Центральної виборчої комісії.
5. Державний реєстр виборців.
6. Списки виборців: порядок складання та уточнення.
7. Передвиборна агітація.
8. Офіційні спостерігачі.
9. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу.
10. Територіальна організація виборів Президента України.
11. Виборчі комісії з виборів Президента України.
12. Фінансове і матеріально-технічне забезпечення підготовки і проведення виборів Президента України.
13. Висування та реєстрація кандидатів на пост Президента України.
14. Особливості інформаційного забезпечення виборів Президента України та передвиборної агітації.
15. Проведення голосування, встановлення результатів виборів Президента України.
16. Повторні та позачергові вибори Президента України.
17. Територіальна організація виборів народних депутатів України.
18. Виборчі комісії з виборів народних депутатів України.
19. Фінансове і матеріально-технічне забезпечення підготовки і проведення виборів народних депутатів України.
20. Висування і реєстрація кандидатів у народні депутати України.
21. Проведення голосування, встановлення результатів виборів народних депутатів України.
22. Територіальна організація місцевих виборів.
23. Виборчі комісії з місцевих виборів.
24. Фінансове і матеріально-технічне забезпечення підготовки та проведення місцевих виборів.
25. Висування та реєстрація кандидатів на місцевих виборах.
26. Особливості інформаційного забезпечення на місцевих виборах.
27. Проведення голосування на місцевих виборах.
28. Встановлення підсумків голосування та результатів місцевих виборів.
29. Заміщення депутатів, позачергові, повторні, проміжні, додаткові та перші місцеві вибори.
30. Порядок організації і проведення всеукраїнського та місцевих референдумів.

Питання для самоконтролю

- Хто є суб'єктом виборчого процесу на відповідних виборів?
- Які елементи складають систему територіальної організації виборів?
- Який порядок утворення виборчих дільниць?
- Визначте поняття «державна влада», «політична влада».
- Назвіть види виборчих комісій.
- Охарактеризуйте статус виборчих комісій.
- Які вимоги, які висуваються до членів виборчої комісії?

- Розкрийте права та обов'язки члена виборчої комісії.
- Які засади організації роботи виборчих комісій?
- Визначте статус Центральної виборчої комісії та її роль в організації та проведенні виборів.
- Визначте поняття Державного реєстру виборців, розкрийте його завдання.
- Які органи відносяться до органів адміністрування та органів ведення Державного реєстру виборців?
- Охарактеризуйте порядок ведення Державного реєстру виборців та використання його персональних даних.
- Який порядок складання попередніх списків виборців?
- Який порядок ознайомлення виборців із попереднім списком виборців?
- Який порядок уточнення списку виборців?
- Визначте поняття передвиборної агітації та розкрийте її форми.
- Визначте поняття офіційного спостерігача.
- Хто не може бути офіційним спостерігачем?
- Коли починаються та припиняються повноваження офіційних спостерігачів?
- Які їх права та обов'язки офіційних спостерігачів?
- Які особливості правового статусу офіційні спостерігачі від іноземних держав, міжнародних організацій, громадських організацій.
- Які рішення, дії чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу, можуть бути оскаржені до суду?
- Які рішення, дії чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу, можуть бути оскаржені до виборчої комісії?
- Розкрийте порядок оскарження рішення, дії чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу.
- Які строки подання скарги до виборчої комісії та строки її розгляду, вимоги до змісту і форми скарги?
- Охарактеризуйте процедуру розгляду скарги виборчою комісією та прийняття рішення за результатом розгляду скарги.
- Який порядок утворення територіальні виборчі округи на виборах Президента України?
- Які види виборчих дільниць використовуються на виборах Президента України?
- Які система виборчих комісій утворюється на виборах Президента України?
- Розкрийте порядок утворення виборчих комісій на виборах Президента України.
- Розкрийте повноваження виборчих комісії на виборах Президента України.
- Охарактеризуйте засадами фінансування виборів Президента України, утворення та функціонування виборчого фонду кандидата на пост Президента України.
- Який порядок висування кандидатів на пост Президента України?
- Розкрийте порядок реєстрація кандидата на пост Президента України.
- З'ясуйте особливості передвиборної агітації на виборах Президента України.
- Розкрийте порядок організація і порядок голосування у день виборів Президента України.
- Який порядок підрахунку голосів на виборчій дільниці та складання протоколу про підрахунок голосів виборців?
- Розкрийте порядок встановлення результатів виборів Президента України Центральною виборчою комісією.
- Який порядок призначення повторного голосування?
- Розмежуйте особливості проведення повторних та позачергових виборів Президента України.
- Що складає систему територіальної організації виборів народних депутатів?
- Яка кількість виборчих регіонів утворюється на виборах народних депутатів?
- Які система виборчих комісій утворюється на виборах народних депутатів?
- Розкрийте порядок утворення виборчих комісій на виборах народних депутатів.
- Розкрийте повноваження виборчих комісії на виборах народних депутатів.

- Ознайомтесь з засадами фінансування виборів народних депутатів України.
- Який порядок висунування кандидатів у народні депутати України?
- Розкрийте порядок реєстрації кандидатів у народні депутати України.
- Розкрийте особливості підготовки та організації голосування на виборах народних депутатів України.
- Який порядок підрахунку голосів, встановлення підсумків голосування та результатів виборів народних депутатів України?
- Які види виборчих округів утворюються на місцевих виборах?
- Яка система виборчих комісій забезпечує підготовку та проведення місцевих виборів?
- З'ясуйте порядок утворення та кількісний склад дільничних виборчих комісій
- Охарактеризуйте повноваження територіальних та дільничних виборчих комісій.
- Які засади фінансового і матеріально-технічного забезпечення підготовки та проведення місцевих виборів, формування та використання виборчих фондів організацій партій, кандидатів у депутати?
- Який порядок висунування кандидатів у депутати місцевих рад, на посаду сільського, селищного, міського голови, старости села, селища?
- Які особливості інформаційного забезпечення місцевих виборів?
- Розкрийте особливості підготовки, організації голосування у день проведення місцевих виборів.
- Який порядок підрахунку голосів на виборчій дільниці на місцевих виборах?
- Який порядок встановлення результату виборів на місцевих виборах.
- Розкрийте особливості заміщення депутатів, проведення позачергових, повторних, проміжних, додаткових та перших місцевих виборів.
- Який стан правового регулювання організації і проведення всеукраїнського та місцевих референдумів?

Тема 7: Верховна Рада України

1. Розмежування понять державної влади та політичної влади.
2. Конституційні принципи організації та діяльності органів державної влади в Україні.
3. Правова природа парламенту, поняття та становлення парламентаризму в Україні.
4. Загальна характеристика Регламенту Верховної Ради України.
5. Поняття та класифікація законів.
6. Права народного депутата України у взаємовідносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян України та іноземних держав.
7. Права народного депутата України у взаємовідносинах із засобами масової інформації, на забезпечення інформацією та на її використання.
8. Соціально-економічні та матеріально-фінансові гарантії прав народного депутата України при виконанні депутатських повноважень та після їх припинення.
9. Особливості організації та проведення першої сесії Верховної Ради України нового скликання.
10. Планування роботи Верховної Ради України.
11. Обов'язки, права та відповідальність головуєчого на пленарному засіданні Верховної Ради України.
12. Пленарні засідання Верховної Ради України: організація, ведення, порядок розгляду питань.
13. Апарат Верховної Ради України.
14. Вимоги до оформлення законопроектів, проектів інших актів, поняття та перелік супровідних документів до законопроекту.
15. Особливості прийняття постанов та інших актів Верховної Ради України.
16. Особливості прийняття рішень Верховної Ради України з процедурних питань

17. Розгляд Верховної Ради України питань за спеціальними процедурами: перелік, особливості.

Питання для самоконтролю

- Визначте поняття «державна влада», «політична влада».
- Охарактеризуйте ознаки державної влади.
- Визначте поняття «орган державної влади».
- Розкрийте зміст наступних принципів організації та діяльності органів державної влади: принцип суверенності та єдності державної влади, принцип поділу влади, принцип законності, принцип участі громадян у формуванні органів державної влади, принцип унітаризму та інших.
- Визначте поняття та передумови зародження та розвитку парламентаризму.
- Коли був прийнятий і з якої кількості структурних частин складається Регламент Верховної Ради України?
- Яке коло питань регулює Регламент Верховної Ради України?
- Визначте поняття «закону».
- Розмежуйте закони конституційні, органічні, звичайні.
- Які права має народний депутат України у взаємовідносинах із органами державної влади, органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами та організаціями, об'єднаннями громадян України, іноземними державами, із засобами масової інформації, на забезпечення інформацією та на її використання?
- Охарактеризуйте гарантії трудових прав народного депутата України при виконанні депутатських повноважень та після їх припинення.
- В чому полягає право народного депутата України на транспортне забезпечення.
- Що в себе включає забезпечення народному депутату України умов для виконання депутатських повноважень?
- Чи звільняється народний депутат України від призову на військову службу або збори?
- Фінансування яких видатків пов'язаних з депутатською діяльністю, передбачено законом.
- В чому полягає фінансове, медичне та соціально-побутове забезпечення народного депутата України?
- Які особливості та послідовність організації та проведення першої сесії Верховної Ради України нового скликання?
- Який порядок складання календарного плану роботи сесії Верховної Ради України, плану законопроектної роботи Верховної Ради України?
- Як складається, затверджується порядок денний сесії Верховної Ради України та вносяться до нього зміни?
- Як формується розклад пленарних засідань сесії Верховної Ради України?
- Назвіть обов'язки, права та відповідальність головуючого на пленарному засіданні Верховної Ради України.
- Який порядок виступів і надання слова на пленарних засіданнях Верховної Ради України?
- Як формується, які завдання та засади діяльності Апарату Верховної Ради України?
- Назвіть вимоги до оформлення законопроектів, проектів інших актів Верховної Ради України.
- Які супровідні документи додаються до законопроекту?
- В чому полягають особливості прийняття постанов та інших актів Верховної Ради України?
- Як приймаються рішень Верховної Ради України з процедурних питань?
- Перелік яких питань Верховна Рада України розглядає за спеціальними процедурами.

Тема 8: Президент України

1. Становлення інституту президента в Україні
2. Порядок проведення Верховною Радою України урочистого засідання з приводу складення присяги українському народові новообраним Президентом України (відповідно до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»).
3. Порядок дострокового припинення повноважень Президента України у зв'язку з неспроможністю виконання ним своїх повноважень за станом здоров'я (відповідно до Закону України «Про Регламент Верховної Ради України»).
4. Правовий статус Ради національної безпеки і оборони України (необхідно опрацювати Закон України «Про Раду національної безпеки і оборони України»).
5. Питання, які оформляються указами та розпорядженнями Президента України.
6. Внесення проектів актів Президента України: суб'єкти, супровідні документи, порядок.
7. Завдання, повноваження та права Офісу Президента України.
8. Склад Офісу Президента України.
9. Повноваження Керівника Офісу Президента України
10. Повноваження Першого помічника Президента України, помічника Президента України.
11. Повноваження Керівника Апарату Офісу Президента України.

Питання для самоконтролю

- Які передумови запровадження інституту президента в Україні?
- Визначте порядок формування, склад та повноваження Ради національної безпеки і оборони України.
- Який порядок проведення Верховною Радою України урочистого засідання з приводу складення присяги українському народові новообраним Президентом України?
- Який порядок дострокового припинення повноважень Президента України у зв'язку з неспроможністю виконання ним своїх повноважень за станом здоров'я?
- Які рішення Президента України оформляються указами?
- Які рішення Президента України оформляються розпорядженнями?
- Хто вносить проекти актів Президента України?
- Який порядок внесення проектів актів Президента України?
- Якими повноваженнями наділений Офіс Президента України відповідно до покладених на нього завдань?
- Які права має Офіс Президента України для виконання покладених на нього завдань?
- Який порядок призначення посадових осіб Офісу Президента України?
- Які повноваження Керівника Офісу Президента України, Першого помічника Президента України та помічника Президента України, Керівника Апарату Офісу Президента України?

Тема 9: Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади

1. Функції виконавчої влади.
2. Повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з Президентом України.
3. Повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з Верховною Радою України, сформованими нею органами та народними депутатами України.
4. Повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з органами виконавчої влади.
5. Відносини Кабінету Міністрів України з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та громадськими об'єднаннями.
6. Повноваження Прем'єр-міністра України.
7. Повноваження Першого віце-прем'єр-міністра України, віце-прем'єр-міністрів України.
8. Повноваження міністра України.
9. Секретаріат Кабінету Міністрів України: завдання, структура. Державний секретар Кабінету Міністрів України.
10. Порядок підготовки проектів актів Кабінету Міністрів України.

11. Акти місцевих державних адміністрацій.
12. Організаційні аспекти діяльність місцевих державних адміністрацій.
13. Апарат місцевих державних адміністрацій.

Питання для самоконтролю

- Розкрийте соціально-політичну, правозастосовчу, правоохоронну, координаційну функції виконавчої влади, функцію державного регулювання, контролю та нагляду.
- Які повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з Президентом України?
- Який порядок здійснення Кабінетом Міністрів України права законодавчої ініціативи?
- Розкрийте повноваження Кабінету Міністрів України під час розгляду питань Верховною Радою України.
- Який порядок інформування Верховної Ради України про діяльність Кабінету Міністрів України?
- Які повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади?
- Які повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з місцевими державними адміністраціями?
- Які повноваження Кабінету Міністрів України у відносинах з державними господарськими об'єднаннями, підприємствами, установами та організаціями?
- Які засади взаємовідносин Кабінету Міністрів України з Конституційним Судом України, органами судової влади, з органами місцевого самоврядування.
- Розкрийте повноваження Прем'єр-міністра України.
- Визначте порядок формування, склад, структуру та повноваження Секретаріату Кабінету Міністрів України.
- Якій порядок призначення Державного секретаря Кабінету Міністрів України.
- Які завдання виконує Державний секретар Кабінету Міністрів України.
- Який порядок підготовки та внесення проектів актів Кабінету Міністрів України.
- Які повноваження голів місцевих державних адміністрацій?
- Який порядок підготовки та видання розпоряджень голів і наказів керівників структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій?
- Який порядок організації діяльності структурних підрозділів місцевих державних адміністрацій?
- Які завдання виконує апарат місцевої державної адміністрації?

Тема 10: Конституційно-правові засади функціонування судової влади в Україні

1. Соціальне призначення судової влади в Україні.
2. Порядок призначення та обрання на посаду судді.
3. Правовий статус присяжного.
4. Підстави для звільнення судді.
5. Підстави припинення повноважень судді.
6. Матеріально-фінансове забезпечення суддів.
7. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.
8. Суддівське самоврядування: завдання, організаційні форми.

Питання для самоконтролю

- Розкрийте роль та призначення судової влади в Україні.
- Розкрийте порядок обрання на посаду судді.
- Розмежуйте підстави для звільнення судді та підстави для припинення повноважень судді.
- Як формується список присяжних
- Які вимоги до присяжного визначенні законом?
- Які гарантії прав присяжних?

- Як визначається розмір суддівської винагороди?
- Ознайомтесь з видами та порядком забезпечення суддів.
- Розкрийте статус Вищої ради правосуддя.
- Які завдання виконує суддівське самоврядування?
- В яких організаційних формах здійснюється суддівське самоврядування?

Тема 11: Конституційний Суд України

1. Порядок призначення суддів Конституційного Суду України Президентом України, Верховною Радою України та з'їздом суддів.
2. Підстави припинення та звільнення з посади судді Конституційного Суду України.
3. Гарантії діяльності судді Конституційного Суду України.
4. Особливості провадження у справах щодо відповідності Конституції України (конституційності) законів України (їх окремих положень) за конституційною скаргою.
5. Особливості провадження у справах щодо відповідності Конституції України (конституційності) питань, які пропонуються для винесення на всеукраїнський референдум за народною ініціативою.
6. Вимоги до рішень та висновків Конституційного Суду України.
7. Юридична позиція Конституційного Суду України.

Питання для самоконтролю

- Який порядок призначення суддів Конституційного Суду України Президентом України, Верховною Радою України та з'їздом суддів.
- Розмежуйте підстави припинення та звільнення з посади судді Конституційного Суду України.
- Розкрийте зміст принципу незалежності і недоторканності судді Конституційного Суду України.
- Який порядок затримання, утримування під вартою чи арешт судді Конституційного Суду України?
- Які матеріально-фінансові гарантії діяльності суддів Конституційного Суду України визначені законом.
- Розкрийте особливості конституційного провадження по окремих категоріям справ.
- Яким вимогам повинні відповідати рішення та висновки Конституційного Суду України.
- Розкрийте зміст та порядок викладу юридичної позиції Конституційного Суду України.

Тема 12: Територіальний устрій України

1. Територія держави як об'єкт конституційно-правового регулювання.
2. Державна територія України: поняття, склад.
3. Державний кордон України: поняття, порядок демаркації та делімітації, стан нормативного закріплення.
4. Конституційні принципи розмежування повноважень України та Автономної Республіки Крим.

Питання для самоконтролю

- Визначте поняття державної території.
- Визначте елементи складу державної території.
- Охарактеризуйте стан нормативного унормування державного кордону України.
- Назвіть конституційні предмети відання Автономної Республіки Крим.

Тема 13: Місцеве самоврядування в Україні

1. Історія становлення місцевого самоврядування в Україні.
2. Теорії місцевого самоврядування.

3. Матеріально-фінансова, територіальна та організаційна основи місцевого самоврядування в Україні.
4. Принципи (загальні та спеціальні) місцевого самоврядування в Україні.
5. Завдання та функції місцевого самоврядування в Україні.
6. Порядок об'єднання територіальних громад.
7. Органи самоорганізації населення як елемент системи місцевого самоврядування в Україні.
8. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
9. Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.
10. Прийняття, проходження та припинення служби в органах місцевого самоврядування в Україні.
11. Гарантії та захист прав місцевого самоврядування в Україні.

Питання для самоконтролю

- Визначте етапи становлення та розвитку місцевого самоврядування в Україні.
- Охарактеризуйте зміст державницької теорії місцевого самоврядування.
- Охарактеризуйте зміст громадівської теорії місцевого самоврядування.
- В чому полягає зміст теорії муніципального дуалізму?
- Що виступає матеріально-фінансовою основою місцевого самоврядування в Україні?
- Що є територіальною основою місцевого самоврядування в Україні?
- Охарактеризуйте організаційну основу місцевого самоврядування в Україні.
- Розкрийте організаційні основи місцевого самоврядування в Україні.
- Охарактеризуйте загальні та спеціальні принципи місцевого самоврядування.
- Розкрийте засади організаційної незалежності, матеріально-фінансової самостійності та децентралізації як принципів місцевого самоврядування.
- Яке основне та похідні завдання місцевого самоврядування в Україні.
- Назвіть та розкрийте зміст об'єктних, суб'єктних функцій місцевого самоврядування
- Розкрийте зміст функцій місцевого самоврядування, які визначаються за видами та методами муніципальної діяльності: бюджетно-фінансової, матеріально-технічної, інформаційної, функції планування розвитку відповідних територій, нормотворчої, контрольної.
- Хто є суб'єктами добровільного об'єднання територіальних громад?
- Розкрийте порядок добровільного об'єднання територіальних громад сіл, селищ, міст, добровільного приєднання до об'єднаної територіальної громади та особливості їх функціонування.
- Розкрийте поняття органу самоорганізації населення та передумови їх створення.
- Який порядок створення та легалізації органу самоорганізації населення?
- Розкрийте повноваження органів самоорганізації населення.
- Якою є форма роботи органу самоорганізації населення?
- Розкрийте засади організації роботи органу самоорганізації населення.
- Окресліть порядок прийняття, набрання чинності актами органів та посадових осіб місцевого самоврядування.
- Розкрийте правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування (основні права, обов'язки посадових осіб місцевого самоврядування).
- Який порядок прийняття на службу в органах місцевого самоврядування?
- Які категорії посад та ранги посадових осіб встановленні в органах місцевого самоврядування?
- Який порядок припинення служби в органах місцевого самоврядування?
- Розкрийте зміст загальних та спеціально-правових гарантій місцевого самоврядування в Україні.
- Розмежуйте судовий, адміністративно-правовий, цивільно-правовий захист прав та інтересів місцевого самоврядування.

Література до конкретних тем самостійної роботи наведена в кінці методичних рекомендацій.

1.4.2. Контрольна робота

Протягом вивчення навчальної дисципліни «Конституційне право» виконується контрольна робота для визначення рівня знань студентів з тем, передбачених тематичним планом. У завдання контрольної роботи включаються теоретичні питання, що передбачають подання студентами двох розгорнутих відповідей та виконання одного практичного завдання (розв'язок задачі) на знання норм Конституції та законів України.

1.4.2.1. Завдання для контрольної роботи

Варіант № 1

Теоретичні питання:

1. Суб'єкти конституційно-правових відносин.
2. Правовий статус комітетів Верховної Ради України.

Задача.

До Центрально-Західного міжрегіонального управління Міністерства юстиції України 12.03.2020 року надійшла заява про реєстрацію громадської організації «Інспекція народного контролю». В ході опрацювання заяви та доданих документів було виявлено відсутність реєстру осіб, які брали участь в установчих зборах. У доданому статуті не були врегульовані питання періодичності проведення засідань і процедура прийняття рішень керівними органами організації. Також було з'ясовано, що протокол установчих зборів складений 10.01.2020 року.

Чи всі виявлені недоліки можуть бути підставою прийняття негативного рішення щодо реєстрації громадського об'єднання? Яке рішення і в якому процесуальному порядку має прийняти орган, що здійснює реєстрацію? Відповідь аргументуйте посиланнями на чинне законодавство.

Варіант № 2

Теоретичні питання:

1. Тлумачення Конституції України.
2. Правовий статус депутатський фракцій, груп та коаліції депутатських фракцій Верховної Ради України.

Задача.

Громадська організація «Спілка домогосподарок Хмельниччини» протягом року з дня реєстрації не проводила засідань організації, не реалізовувала жодне з прав, визначених Ст. 21 Закону України «Про громадські об'єднання» та жодних з видів діяльності, передбачених Статутом організації. З позовом про заборону ГО «Спілка домогосподарок Хмельниччини» до Хмельницького міськрайонного суду звернувся громадянин Полівода К.О., чоловік однієї з засновниць організації. Позивач аргументував свій позов тим, що організація не здійснює свою статутну діяльність.

Визначте, чи правильною є підсудність позову. Які підстави та порядок заборони громадської організації. Відповідь аргументуйте посиланнями на чинне законодавство.

Варіант № 3

Теоретичні питання:

1. Характеристика форми правління України.
2. Правовий статус Голови та заступників Голови Верховної Ради України.

Задача.

Жасур Муратов народився у 1952 р. в м. Маргилан Ферганської області Узбекської РСР. З 1986 р. постійно проживає в Україні в м. Запоріжжя. У 2019 р. досягнув пенсійного віку та звернувся до органів Пенсійного фонду м. Запоріжжя з питанням оформлення та

отримання пенсії за віком. В ході вивчення документів було з'ясовано, що у заявника є паспорт громадянина СРСР, а за отриманням нового паспорту громадянина України після розпаду СРСР він не звертався. Відповідно, в оформленні пенсії Ж. Муратову було відмовлено, оскільки він не є громадянином України. Дайте правову оцінку ситуації.

Варіант № 4

Теоретичні питання:

1. Конституційне право людини на життя.
2. Установчі повноваження Верховної Ради України.

Задача.

Мухсен Луай, громадянин Сирії, Указом Президента України від 28.12.2018 р. був прийнятий в громадянство України та в установленому порядку отримав тимчасове посвідчення громадянина України. У лютому 2019 р. М. Луай звернувся до Державної міграційної служби України з заявою про видачу паспорта громадянина України, однак, йому було відмовлено у задоволенні цієї заяви та зазначено, що право на отримання паспорта виникне в нього після припинення в установленому порядку сирійського громадянства або після 27.12.2020 р. за умови подачі декларації про відмову від сирійського громадянства.

На це заявник зазначив, що відповідну декларацію про відмову від сирійського громадянства він подавав ще у січні 2017 року і з цієї дати вже минуло більше двох років і тому, відповідно до ст.ст. 1, 9 Закону України «Про громадянство України» він має право на отримання паспорта вже зараз і не повинен чекати до 27.12.2020 р. Дайте правову оцінку ситуації.

Варіант № 5

Теоретичні питання:

1. Конституційне право людини на повагу її гідності.
2. Контрольні повноваження Верховної Ради України.

Задача.

Жаламбек Абдурахмонов, особа без громадянства, звернувся до Управління Державної міграційної служби в місті Києві із заявою про прийняття до громадянства України. Під час попереднього вивчення обставин справи було з'ясовано, що заявник був засуджений в Україні до позбавлення волі за вчинення тяжкого злочину, відбув покарання та судимість була погашена в установленому законом порядку. Усі інші вимоги Ст. Ст. 9 Закону України «Про громадянство України» заявником дотриманні. Відповідно, Управлінням ДМС в місті Києві було визнано можливість задоволення клопотання про прийняття заявника до громадянства України та подані ним документи надіслати до Комісії при Президентові України з питань громадянства для прийняття рішення.

Разом з тим, Комісією при Президентові України з питань громадянства за результатами розгляду даної справи було прийнято рішення не вносити пропозицію Президенту України щодо можливості задоволення заяви про прийняття особи без громадянства Ж. **Абдурахмонова** до громадянства України. Комісія аргументувала прийняте рішення тим, що хоч судимість заявника і погашена, проте, відсутня інформація про офіційне працевлаштування заявника, а тому, згадані факти не доводять того, що позивач став на шлях виправлення.

Вважаючи вказане рішення протиправним, позивач оскаржив рішення Комісії при Президентові України з питань громадянства до суду, посилаючись на те, що вказане рішення порушує Європейську Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод, Закон України «Про засади протидії та запобігання дискримінації в Україні», Конвенцію про статус апатридів 1954 р., Конвенцію про скорочення без громадянства 1961 р., Загальну декларацію прав людини 1948 р., якими передбачено, що ніхто не може бути безпідставно позбавлений громадянства, права набути громадянство або права змінити своє громадянство. Відповідно, заявник просить суд скасувати рішення та зобов'язати Комісію

при Президентіві України з питань громадянства внести пропозицію Президенту України щодо прийняття до громадянства України.

Яка підсудність цієї справи? Визначте, чи вирішення питання про прийняття до громадянства України є обов'язком чи правом компетентних органів, навіть за умови дотримання заявником усіх вимог, передбачених Ст. 9 Закону України «Про громадянство України». Вирішіть справу по суті.

Варіант № 6

Теоретичні питання:

1. Конституційне право особи на свободу та особисту недоторканість.
2. Сесії Верховної Ради України: поняття, види, порядок скликання та проведення.

Задача.

Олена Кашапова з моменту свого народження 03.06.1964 р. до 02.07.1990 р. проживала в Україні. У 1990 році вона виїхала з метою працевлаштування до Російської Федерації і повернулася в Україну у 1999 році.

У 2019 році Олена Кашапова звернулася до Бердянського міського відділу Управління державної міграційної служби України в Запорізькій області з вимогою про видачу їй паспорта громадянина України, пояснивши при цьому, що вона завжди була громадянкою України, проте, в період, коли здійснювався обмін паспортів СРСР на паспорти громадянина України знаходилась на заробітках в Російській Федерації, що підтвердила копією трудової книжки, при цьому громадянство Росії не отримувала. У видачі паспорта особі було відмовлено на тій підставі, що на час встановлення громадянства України вона знаходилась на території Росії, а значить, є громадянкою Російської Федерації.

Дайте правову оцінку ситуації.

Варіант № 7

Теоретичні питання:

1. Право особи на невтручання в особисте та сімейне життя.
2. Повноваження Президента України в законодавчій сфері. Порядок застосування Президентом України права вето на закони.

Задача.

Айдар Сайфутдинов, який народився у місті Хіва (Узбекистан), за національністю – татарин, прибув в Україну легально літаком 23.09.2019 р. 28.09.2019 р. звернувся до компетентних органів про надання йому статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту в Україні. Причиною залишення країни громадянської належності заявник вказав переслідування його та його рідних як татар на національному підґрунті, оскільки народ Узбекистану дуже погано відноситься до представників татарської нації, не можливість влаштуватись на роботу та отримати пенсію. Рішенням Державної міграційної служби України від 13.03.2020 р. позивачу відмовлено у визнанні біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту відповідно до абзацу 4 частини 1 статті 6 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» як особі, стосовно якої встановлено, що умови, передбачені пунктами 1 та 13 частини 1 статті 1 Закону, відсутні. В мотивувальній частині рішення зазначено, що побоювання заявника стати жертвою переслідувань достовірними доводами не підтверджуються, інформаційні матеріали носять загальний характер і не містять подій переслідування саме заявника.

На що заявник заперечував, що він та його мати неодноразово отримували записки з погрозами, їм розбивали вікна в будинку, він отримав від невідомих осіб тілесні ушкодження.

Чи правомірною є відмова в наданні статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту. Відповідь аргументуйте посиланням на чинне законодавство.

Варіант № 8*Теоретичні питання:*

1. Конституційне право на свободу думки і слова та проблеми його реалізації в Україні.
2. Повноваження Президента України у виконавчій сфері.

Задача.

Халеда Мостафа Фазелі, громадянин Тунісу, 14.05.2019 р. прибув до України з наміром шукати притулок через побоювання переслідувань за релігійною ознакою, у зв'язку з чим 19.05.2019 р. звернувся до Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області із заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Однак, зі слів заявника, йому було відмовлено в прийнятті заяви в усному порядку.

Повторно Халеда Мостафа Фазелі звернувся до компетентних органів 23.05.2019 р., однак йому було відмовлено в прийнятті заяви у зв'язку з тим, що він порушив строк, визначений частиною 1 ст. 5 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

Заявник звернувся до суду та зазначив, що орган міграційної служби порушив його права, наражаючи його на загрозу депортації до країни, де йому може загрожувати небезпека.

Який порядок звернення осіб про надання статусу біженця або особи, яка потребує додаткового захисту. Визначте підсудність справи. Дайте правову оцінку справи, посилаючись на чинне законодавство.

Варіант № 9*Теоретичні питання:*

1. Право збиратись мирно, без зброї та проводити збори, мітинги, походи і демонстрації.
2. Повноваження Президента України у сфері національної безпеки та оборони.

Задача.

В листопаді 2018 року громадянин Конго Йорой Абураме звернувся до Головного управління Державної міграційної служби України в Одеській області щодо надання йому статусу біженця. Обґрунтовуючи заяву заявник вказував на те, що проживаючи у Конго став жертвою переслідування з боку діючої влади у зв'язку з участю у політичній агітації щодо справи зниклих з Браззавіль Біч. Це переслідування врешті призвело до необхідності залишити територію країни проживання та змусило шукати притулок у іншій країні. В розгляді заяви особі було відмовлено у зв'язку з відсутністю в заявника письмових або інших переконливих доказів його переслідування.

Проте, залишивши територію Конго, заявник не полишав зв'язків з родичами, і вони згодом передали йому документи на підтвердження дійсності переслідувань його на території Конго, а саме оголошення Міністерства безпеки і поліції Республіки Конго щодо розшуку Йорой Абурамэ та наказ конголезької поліції про необхідність його затримання. Особа звернулась до органів міграційної служби повторно, проте у прийнятті заяви було відмовлено з підстав пропуску строку, визначеного частиною 1 ст. 5 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту».

Дайте правову оцінку справи, посилаючись на чинне законодавство.

Варіант № 10*Теоретичні питання:*

1. Конституційне регулювання права власності.
2. Порядок підготовки, подання проектів актів Президента України, їх підписання та набрання чинності.

Задача.

За поданням Хмельницької місцевої прокуратури Хмельницький міськрайонний суд м. Хмельницького на підставі п. 2 Ч. 1 Ст. 25 та Ч. 1 Ст. 28 Закону України «Про громадські

об'єднання» прийняв рішення про заборону (примусовий розпуск) обласного осередку спілки вірмен України, мотивуючи це тим, що створення громадської організації за національною ознакою порушує Ч. 2 Ст. 24 Конституції України і такі дії можуть бути кваліфіковані за Ч. 1 Ст. 4 Закону України «Про громадські об'єднання», як розпалювання міжетнічної ворожнечі. Дайте юридичну оцінку справи. Визначте, чи правильною є підсудність цієї справи.

Варіант № 11

Теоретичні питання:

1. Конституційне закріплення екологічних прав людини.
2. Правовий статус Офісу Президента України.

Задача.

22 вересня 2019 року з політичної партії «Храм» був виключений голова партії Ватмієнко А.А., який подав позов до суду щодо поновлення його у партії, зазначивши, що в наслідок такого виключення було порушено його конституційне право на свободу об'єднання (закріплене Ч.1 Ст. 36 Конституції України, Ст. 1 Закону України «Про політичні партії в Україні» та Ч.1 Ст. 20 Загальної декларації прав людини від 10.12.1948 року). Дайте правову оцінку справи, посилаючись на чинне законодавство.

Варіант № 12

Теоретичні питання:

1. Конституційне право людини на освіту.
2. Правовий статус Прем'єр-міністра України.

Задача.

До Міністерства юстиції України 30 січня 2019 року поштою надійшла заява про реєстрацію політичної партії «Вставай, Україно» з необхідними супровідними документами. 15 березня 2019 було прийнято рішення про відмову у реєстрації політичної партії, про що 28 березня 2019 року було письмово повідомлено заявника. Зокрема, Міністерства юстиції України було вказано на наступні порушення:

- підписи на підтримку політичної партії не збирались в місті Києві, що вимагається Ст. 10 Закону України «Про політичні партії в Україні»;
- серед підписів на підтримку створення політичної партії були виявлені підписи судді місцевого суду Новоселецького району Чернівецької області Іванченка П.П. та старшого слідчого Головного управління Національної поліції у місті Києві, капітана Сенченка А.В, що суперечить Ст. 6 Закону України «Про політичні партії в Україні»;
- партія повідомила про те, що збирається відкрити банківський рахунок у Приватбанку України, а він є не державним, а комерційним, і крім того, партія повинна була повідомити номери відкритих рахунків;
- протокол установчого з'їзду містить дату та місце його проведення, проте, не містить інформацію про результати голосування на цьому з'їзді.

Політична партія оскаржила рішення Міністерства юстиції України до вищестоящого органу, яким вважала Кабінет Міністрів України і висловила свої заперечення по кожному пункту зауважень, а також вказала на порушення строків розгляду заяви про реєстрацію, визначенні Ч. 14 Ст. 11 Закону України «Про політичні партії в Україні», оскільки документи про реєстрацію були відправлені 15 січня 2019 року, підтвердженням чого є поштовий штамп. Дайте правову оцінку справи, посилаючись на чинне законодавство.

Варіант № 13

Теоретичні питання:

1. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.
2. Припинення повноважень Кабінету Міністрів України.

Задача.

25 вересня 2018 року Хмельницький обласний осередок партії «За незалежну Україну», легалізований згідно чинного законодавства шляхом реєстрації, провів несанкціонований мітинг, який призвів до масових заворушень в обласному центрі, побиттю вітрин магазинів, завданню фізичним особам тілесних ушкоджень різного ступеня тяжкості. За зверненням обласного управління юстиції Хмельницький окружний адміністративний суд прийняв рішення про заборону діяльності Хмельницького обласного осередку партії згідно Ст. 21 Закону України «Про політичні партії в Україні» та зобов'язав відшкодувати завдані місту збитки шляхом перерахування до міського бюджету коштів на загальну суму 10 тис. гривень. Дайте правову оцінку справи, посилаючись на чинне законодавство.

Варіант № 14

Теоретичні питання:

1. Право на свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні.
2. Акти Кабінету Міністрів України: порядок підготовки, прийняття та набрання чинності.

Задача.

Ібрагім Аларбеков, громадянин Азербайджану, який отримав дозвіл на постійне місце проживання в Україні, був засуджений в Україні за Ч.1. Ст. 186 КК України до 3-х років позбавлення волі. На другий день з дня набуття вироком законної сили він подав до Управління Державної міграційної служби України у Хмельницькій області заяву про скасування його дозволу на імміграцію в Україні на підставі п.2 Ст. 12 Закону України «Про імміграцію» та надання йому дозволу залишити територію України протягом місяця відповідно до ч.2 ст. 13 Закону України «Про імміграцію». Дайте відповідь заявнику з посилання на чинне законодавство. Яка процедура видворення за межі території України? (Використайте також Закон України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»).

Варіант № 15

Теоретичні питання:

1. Поняття та види виборчих комісій.
2. Поняття та види актів Верховної Ради України.

Задача.

23 листопада 2019 року до Управління Державної міграційної служби України у Хмельницькій області звернулася Фатіма Фаткуліна, яка перебувала на території України за тимчасовою в'їзною візою, з приводу надання їй дозволу на імміграцію та посвідки на постійне проживання в Україні. Своє прохання особа аргументувала тим, що 12 жовтня 2019 року вона зареєструвала шлюб з громадянином України Борисом Івановичем Тарасюком і відповідно отримала право на імміграцію в Україні поза квотою імміграції. Надайте заявниці юридично обґрунтовану відповідь.

Варіант № 16

Теоретичні питання:

1. Конституційне закріплення гендерної рівності.
2. Правовий статус міністерства як центрального органу виконавчої влади.

Задача.

Рафік Зарічідзе, громадян Грузії абхазької національності, який на законних підставах отримав статус біженця в Україні, виїхав до Франції, де перебував протягом 2-х місяців у родичів. В цей час в Україні щодо нього було прийнято рішення про втрату статусу біженця згідно Ст. 6 Закону України «Про біженців та осіб, які потребую додаткового або тимчасового захисту» на підставі того, що особа перебуває в третій безпечній країні і має можливість отримати статус біженця за місцем перебування. Дайте правову оцінку справи, посилаючись на чинне законодавство.

Варіант № 17*Теоретичні питання:*

1. Право особи на недоторканість житла та таємницю листування.
2. Правовий статус тимчасових спеціальних та тимчасових слідчих комісій Верховної Ради України.

Задача.

Зоран Ховранчіч, який отримав статус біженця в Україні, звернувся за місцем проживання до компетентних органів про надання статусу біженців членам його сім'ї – дружині, 19-річному сину, матері та рідному брату. В наданні статусу біженців цим особам було відмовлено відповідно до абзацу 5 Ч. 1 Ст. 6 Закону «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», оскільки вони не підпадають під визначення Ст. 1 цього закону, їх життя знаходиться в безпеці і вони можуть проживати в країні своєї громадянської належності. Крім того, підставою для відмови стало і положення Ч.1 Ст. 7 – необхідність подання такої заяви особисто заявником. Дайте юридичну оцінку ситуації.

Варіант № 18*Теоретичні питання:*

1. Конституційне регулювання права на працю, страйк та відпочинок.
2. Рішення та висновки Конституційного Суду України.

Задача.

До Хмельницької міської ради надійшов лист групи осіб, які називають себе територіальною громадою міста Хмельницькому, в якому зазначено, що вони приступають до реалізації безпосередніх прав територіальної громади на підставі Ст. 5 Конституції України, – «народ здійснює владу безпосередньо.....», Ст. 69 Конституції України – «народне волевиявлення здійснюється через.....інші форми безпосередньої демократії», ст.ст. 140 та 143 Конституції України, – «міське самоврядування є правом територіальної громади.....самостійно вирішувати питання місцевого значення» та «територіальні громади....безпосередньо...управляють майном, що є у комунальній власності». На підставі викладеного заявники повідомляють, що вони беруть під своє управління приміщення, яке перебуває у комунальній формі власності за адресою вул. Пушкіна, 35.

Дайте відповіді на питання: В яких формах здійснюється безпосередня влада народу? Як слід розуміти поняття «територіальна громада», хто і в яких формах здійснює права територіальної громади? В яких формах територіальна громада міста Хмельницького може здійснювати безпосереднє управління майном комунальної власності?

Варіант № 19*Теоретичні питання:*

1. Конституційне регулювання права особи на судовий захист прав і свобод.
2. Форми звернення до Конституційного Суду України.

Задача.

Сердюк Анатолій Васильович народився в селі Великий Жванчик Дунаєвецького району Хмельницької області і до 1985 року проживав у місті Хмельницькому, де закінчив вище військово-командне артилерійське училище. По закінченню навчання був направлений для проходження військової служби в Брестську область БРСР і, відповідно, у 1992 році набув громадянство Білорусі. У 2019 році вийшов на пенсію і виявив бажання повернутись на батьківщину та отримати громадянство України. Дайте особі консультацію щодо умов та процедури набуття ним громадянства України.

Варіант № 20*Теоретичні питання:*

1. Правове регулювання функціонування української мови як державної.

2. Виконавчий комітет сільської, селищної, міської ради: структура, повноваження та організація роботи.

Задача.

При реєстрації шлюбу між громадянкою України Ракітною Н. В. та громадянином Молдови Маранеску Ю. З. він вимагав видати йому паспорт громадянина України. Дайте юридичну оцінку ситуації.

Варіант № 21

Теоретичні питання:

1. Права, обов'язки та відповідальність політичних партій в Україні.
2. Прийняття на службу та припинення служби в органах місцевого самоврядування.

Задача.

Громадянин України Степанович О. О., який проживає в Іспанії протягом останніх 5 років, звернувся до консульської установи України в Іспанії з заявою про вихід з громадянства України. Консульська установа відмовила у задоволенні заяви з наступних підстав:

- заявник має в Україні несплачені аліменти на сина Степановича С.О., 2010 року народження, рішення про стягнення яких було прийнято в судовому порядку;
- заявник у 1986 році працював на Хмельницькому радіотехнічному заводі, що входив до військово-промислового комплексу і окремі його підрозділи були засекречені. Відповідно, заявник мав доступ до інформації, що становить державну таємницю, а отже не має права вийти з громадянства України;
- заявник не надав документ про те, що він набуде громадянство Іспанії, якщо вийде з громадянства України, і таке набуття взагалі є неможливим, оскільки термін укорінення в Іспанії є 10 років. Дайте юридичну оцінку ситуації.

Варіант № 22

Теоретичні питання:

1. Права та діяльність громадських об'єднань в Україні.
2. Правовий статус посадових осіб місцевого самоврядування.

Задача.

Громадянин України Водопляс П. П., що проживає в місті Хмельницькому, звернувся до Управління Державної міграційної служби у Хмельницькій області з клопотанням про вихід з громадянства України на підставі того, що його повнолітні діти проживають у США, а він досягнув пенсійного віку і потребує відповідного догляду та утримання, а тому планує виїхати на постійне місце проживання в США. Дайте відповідь заявнику.

Варіант № 23

Теоретичні питання:

1. Способи припинення діяльності громадських об'єднань в Україні.
2. Правовий статус органів самоорганізації населення.

Задача.

Ніхат Рахам, громадянин Афганістану, що отримав статус біженця в Україні у березні 2014 року, звернувся до юридичної клініки ХУУП з проханням роз'яснити йому, як він та члени його сім'ї можуть отримати громадянство України. Заявник, зокрема, зазначив, що разом з ним проживають:

- дочка 20 років, яка є неодруженою та отримала статус біженця разом з батьком;
- син 17 років, який отримав статус біженця разом з батьком;
- дружина, яка приїхала до заявника в січні 2020 року і щодо якої розглядається заява про надання їй статусу біженця уповноваженим органом;
- племінник 13 років, щодо якого заявник є законним опікуном, проте, з приводу отримання ним статусу біженця не звертався.

В процесі співбесіди було з'ясовано, що син заявника притягнутий в якості обвинуваченого в кримінальній справі за Ст. 307 КК України. Дайте відповідь заявнику з посиланням на чинне законодавство.

Варіант № 24

Теоретичні питання:

1. Права та обов'язки біженців і осіб, які потребують додаткового захисту в Україні.
2. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень сільських, селищних, міських голів.

Задача.

Громадянин Шматлай К.К. звернувся до суду з позовом до дільничної виборчої комісії № 800142 та відділу ведення Державного реєстру виборців про внесення його до списку виборців по позачерговим виборам народних депутатів у 2019 році. Заявник мотивував свої вимоги тим, що він постійно проживає за адресою: м. Хмельницький, вул. Болбочана, б. 6/1, проте за місцем свого постійного проживання не отримав запрошення на вибори та не знайшов своє прізвище у списку виборців по дільничній виборчій комісії № 800142, що тим самим порушує його виборче право, гарантоване Конституцією України.

В судовому засіданні представник дільничної виборчої комісії зазначив, що виборча адреса виборця визначається органами Державного реєстру виборців за даними, які подаються Хмельницьким міським відділом Державної міграційної служби України і є адресою зареєстрованого місця проживання особи в порядку, визначеному Законом України «Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні». Згідно з даними Державного реєстру виборців місцем реєстрації постійного місця проживання заявника є м. Хмельницький, вул. Вайсера, б. 13 (що також підтверджується його паспортними даними). Відповідно, Шматлай К.К. був включений до списку виборців за місцем реєстрації його місця проживання по дільничній виборчій комісії № 800137.

Чи підлягає позов Шматлая К.К. задоволенню і яке рішення має прийняти суд. Як громадянин може реалізувати свої виборчі права не за місцем реєстрації свого місця проживання? Відповідь аргументуйте посиланнями на чинне законодавство.

Варіант № 25

Теоретичні питання:

1. Правові підстави для перебування іноземців та осіб без громадянства на території України.
2. Особливості правового статусу районних та обласних рад.

Задача.

На думку громадянина Сагана О.В. під час проведення виборів Шишковецького сільського голови Городоцького району Хмельницької області 31 жовтня 2015 року мали місце численні порушення виборчого законодавства (підрахунок голосів розпочався на дві години раніше часу, відведеного законом для голосування; в кабінку для голосування одночасно заходило декілька осіб; один з кандидатів на посаду сільського голови постійно знаходився на виборчій дільниці тощо), що в підсумку суттєво вплинули на результати виборів. Тому громадянин Саган О.В. звернувся до Городоцького районного суду Хмельницької області з позовом про визнання виборів недійсними та призначення повторних виборів.

Визначте підсудність або підвідомчість цієї справи. Хто і протягом якого терміну може звертатись з приводу визнання виборів недійсними? Який орган та з яких підстав може визнати місцеві вибори недійсними? Відповідь аргументуйте посиланнями на чинне законодавство.

Варіант № 26*Теоретичні питання:*

1. Спеціальні види відповідальності іноземців та осіб без громадянства в Україні.
2. Акти органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Задача

Громадянин Січкоріз П.О. 19 травня 2019 року звернувся до Вищого адміністративного суду України з позовною заявою до Центральної виборчої комісії про визнання встановлених 04 травня 2019 року ЦВК результатів виборів Президента України недійсними. Вимоги обґрунтував тим, що неодноразово звертався зі скаргами до ЦВК, у яких вказував на численні порушення. Однак ЦВК належним чином не розглянула жодної скарги. Також позивач ставить під сумнів правильність підрахунку голосів виборців за результатами виборів Президента України, оскільки допускає присутність корупційних діянь в діяльності ЦВК.

З огляду на зазначене, позивач просить визнати встановлені 04 травня 2019 року Центральною виборчою комісією результати виборів Президента України недійсними.

Визначте підсудність цієї справи. Хто і протягом якого терміну може звертатись з приводу визнання виборів Президента України недійсними? Який орган і з яких підстав може визнати результати виборів Президента України недійсними? Відповідь аргументуйте посиланнями на чинне законодавство.

Варіант № 27*Теоретичні питання:*

1. Підстави та порядок прийняття в громадянство України.
2. Правовий статус секретаря сільської, селищної, міської ради.

Задача.

Коломієць Юрко Степанович у 1995 році за власним клопотанням вийшов з громадянства України та набув громадянство Канади. У 2019 році він звернувся до консульської установи України в Канаді щодо прийняття його до громадянства України на підставі Ст. 9 Закону України «Про громадянство України». Заявнику було відмовлено у задоволенні прохання на підставі п.3 Ст. 9 Закону України «Про громадянство України», оскільки весь цей час він проживав у Канаді. Дайте юридичну оцінку ситуації.

Варіант № 28*Теоретичні питання:*

1. Набуття громадянства України за народженням та територіальним походженням: порівняльна характеристика.
2. Виключна компетенція сільських, селищних, міських рад.

Задача.

Стахановський міський відділ Управління Державної міграційної служби України у Харківській області звернувся з позовом до суду про примусове видворення громадянки Російської Федерації Шевельової А.А. відповідно до ст. 30 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

Судом було встановлено, що Шевельова А.А. є громадянкою Російської Федерації, в'їхала на територію України у 2017 році, проте, на даний час правових підстав для проживання на території України не має, тобто є нелегальним мігрантом. Відповідно, щодо неї 16 листопада 2019 року було прийнято рішення про примусове повернення в країну громадянської належності в порядку ст.26 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та зобов'язано покинути територію України до 16 грудня 2019 року. При перевірці паспортного режиму 1 квітня 2020 року позивачем було встановлено, що відповідачка продовжує проживати у м. Чугуїв без належним чином оформленої реєстрації.

Шевельова А.А. проти позову заперечила, посилаючись на те, що вона у м. Чугуєві проживає разом з неповнолітньою донькою, 2018 року народження, яка є громадянкою

України, зараз виїхати за межі України не може, бо у неї відсутні кошти для повернення у Росію. Проти видворення Шевельової А.А. також заперечував представник Служби у справах дітей Чугуївської міської ради, оскільки в разі такого видворення порушуються права неповнолітньої дитини, яка є громадянкою України.

Яке рішення має прийняти суд? Відповідь аргументуйте посиланням на чинне законодавство.

Варіант № 29

Теоретичні питання:

1. Типи виборів, порядок їх призначення та строки проведення.
2. Повноваження сільського, селищного, міського голови.

Задача.

02 квітня 2019 року при проведенні оперативно-профілактичних заходів, спрямованих на протидію нелегальній міграції, співробітниками Головного управління Національної поліції у Вінницькій області у взаємодії з управлінням Державної міграційної служби України у Вінницькій області за адресою м. Вінниця, вул. Серпнева, б. 17/2 було виявлено іноземця африканської зовнішності без жодних документів. Особа назвалась **Амезваром Юдадом**, уродженцем м. Могадішо, Республіки Сомалі, в Україні потрапив нелегально з території Російської Федерації.

03 квітня 2019 року ГУНП у Вінницькій області звернулось до суду з позовом про примусове видворення Амезвара Юдада до Сомалі, а до виконання зазначеної дії про його примусове утримання в пункті тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на термін до 12 місяців, який необхідний для документування особи відповідача.

Амезвар Юдад заперечував проти його видворення і зазначив, що в країні його громадянства йде війна і є реальна загроза його життю і здоров'ю, тому він просить про надання йому додаткового захисту в порядку п.8 ст. 30 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» та п. 13 Ч.1 ст. 1 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту». Також зазначив, що в Україну він прибув лише 30 березня 2019 року і з приводу отримання відповідного статусу звернутись не встиг.

Яке рішення має прийняти суд? Відповідь аргументуйте посиланням на чинне законодавство.

Варіант № 30

Теоретичні питання:

1. Статус члена виборчої комісії.
2. Загальні збори громадян за місцем проживання як форма безпосереднього волевиявлення територіальної громади.

Задача.

Сокирянський районний сектор Управління Державної міграційної служби в Чернівецькій області 22 березня 2019 року звернувся з позовом до суду про примусове видворення громадянки Соціалістичної Республіки В'єтнам Хоа Нгуєн та поміщення її в пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства до виконання зазначеної дії терміном до 12 місяців. В обґрунтування позовних вимог було зазначено, що Хоа Нгуєн прибула в Україну 11 листопада 2018 року за дійсною візою, проти термін візи сплинув 11 грудня 2018 року. Жодних дій щодо легалізації свого перебування в Україні особа не здійснювала, тому підлягає видворенню в порядку ст. 30 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства».

Хоа Нгуєн повідомила, що вже звернулась з приводу надання їй дозволу на тимчасове проживання в Україні, крім того, проживає у знайомих і на її думку не підлягає поміщенню в пункт тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства. Підстави для її примусового видворення теж відсутні.

Яке рішення має прийняти суд? Відповідь аргументуйте посиланням на чинне законодавство.

1.4.2.2. Методичні рекомендації до виконання контрольних робіт

Навчальний курс «Конституційне право» є обов'язковим для вивчення у вищих навчальних закладах за напрямом підготовки «Правознавство». Студенти заочної форми навчання опановують даний курс у повному обсязі. З метою контролю за рівнем знань студентів з даної дисципліни ними виконується одна контрольна робота (письмово). Контрольна робота є закономірним підсумком теоретичної та практичної роботи студента протягом вивчення дисципліни – Конституційне право України.

Виконання контрольної роботи передбачає:

- закріплення та поглиблення теоретичних та практичних знань студентів;
- виявлення здатності студента визначати та аналізувати наукові та практичні проблеми;
- напрацювання та розвиток навичок самостійної роботи;
- формування навичок опрацювання нормативних джерел та наукової літератури.

Студентам пропонується *тридцять варіантів* контрольних робіт. Кожний варіант містить два теоретичних питання та одна практичне завдання з різних тем навчального курсу, що дає можливість студенту опрацювати якнайбільше нормативних актів і інших джерел та, відповідно, впливає на підвищення рівня знань студентів заочної форми навчання. Змістом викладу теоретичних питань контрольної роботи є дослідження питань, що пропонуються, ступеня і стану їх наукової розробки. Практичне завдання передбачає розв'язок конкретної юридичної ситуації з використанням чинної нормативно-правової бази.

Закріплення варіантів роботи за студентами здійснює навчальний відділ. Після закріплення варіанту контрольної роботи студент повинен розпочати роботу над нормативними актами та іншими джерелами, які рекомендуються до використання (перелік нормативних актів, підручників, посібників, періодичні матеріали наведені в списку джерел до відповідних тем наприкінці методичних рекомендацій (Розділ 8.).

Контрольну роботу студенти виконують самостійно, дотримуючись рекомендованої структури та вимог до технічного оформлення.

Процес підготовки контрольної роботи складається з таких етапів:

- опрацювання літератури та нормативно-правових актів;
- систематизація зібраного матеріалу;
- підготовка відповідей на теоретичні питання та розв'язок практичного завдання;
- оформлення контрольної роботи та передача у навчальну частину заочного факультету.

За своєю структурою контрольна робота складається з плану, основної частини та списку використаних джерел і літератури. В разі потреби можуть мати місце додатки.

План розміщується на окремій сторінці, яка буде другою сторінкою роботи і в ньому вказуються назви питань та сторінки, на яких вони розміщені.

Основана частина роботи – це відповіді на теоретичні питання та розв'язок задачі. Відповідь на кожне питання повинна мати заголовок і починатися з нової сторінки.

При висвітленні питань контрольної роботи слід мати на увазі, що обов'язковим є використання Конституції України, законів України та інших нормативних актів. Для цього студент повинен при розкритті того чи іншого питання робити посилання на нормативні акти. Наприклад, якщо студент розкриває питання про громадянство, то він повинен використати Закон України «Про громадянство», вказати конкретну норму (ст. 10; або ст. 20) і зробити відповідну зноску.

Вирішення задачі передбачає юридичний аналіз справи, пошук норм закону, які регулюють дані правовідносини та розв'язок справи по суті.

Висновок при вирішенні задачі повинен ґрунтуватись лише посиланнями на нормативно-правові акти.

Використовуйте лише чинні нормативно-правові акти, з врахуванням останніх змін та доповнень до них. Посилання на застарілий нормативний матеріал є підставою для не зарахування контрольної роботи!

При написанні роботи студент повинен обов'язково вказувати джерело опублікування нормативно-правових актів, а також посилатись на авторів та наукові джерела, з яких запозичені матеріали або окремі цитати.

Посилання робляться відповідно до методичних вимог щодо виконання контрольних та інших робіт студентами вищих навчальних закладів, вони наводяться у формі квадратних дужок з зазначеннями номеру джерела відповідно до нумерації у списку використаних джерел.

Щодо використання наукових джерел, наприклад, у тексті наводиться ...Кравченко В.В. зазначає, що «з огляду на політичну структурованість парламенту постає проблема відповідності принципу вільного мандата вимогам фракційної дисципліни...» [4, с. 35], де 4 – номер джерела у списку джерел наприкінці роботи, а 35 – це сторінка, з якої отримана цитата. В списку джерел наводиться наступний опис: 4. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. Вид. 4-те, виправл. та доповн. К.: Атіка, 2007. С.254. Щодо нормативно-правових актів, в тексті у квадратних дужках вказується номер джерела, наприклад [5], а в списку використаних джерел:

5. Про політичні партії: Закон України від 5.04.2001 р. *ВВРУ*. 2001. №23. Ст. 118.

При закінченні відповіді на кожне питання контрольної роботи слід робити короткий висновок.

Список використаних джерел є обов'язковою складовою частиною контрольної роботи, який наводиться в кінці роботи і складається на вибір студента: а) в алфавітному порядку; б) в порядку виникнення джерел в тексті контрольної роботи; в) в спеціальному порядку – спочатку нормативні акти (за юридичною силою), потім наукова література в алфавітному порядку згідно вимог держаного стандарту. *Звертайте особливу увагу на дотримання стандартів щодо оформлення джерел.*

Оформлення контрольної роботи. Сторінки контрольної роботи мають бути пронумеровані. Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який включається до загальної нумерації, проте, номер на ньому не ставиться. Титульний аркуш контрольної роботи оформляється за встановленим зразком.

Контрольна робота має бути підготовлена у вигляді друкованого тексту чи акуратно виконаного рукопису українською мовою, без помилок і виправлень, з одного звороту білого аркушу формату А4 (210 мм х 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів : лівого – 30 мм, верхнього та нижнього – 20 мм, правого – не менше 10 мм.

Загальний обсяг контрольної роботи, включаючи список використаних джерел має складати 12–15 сторінок. При друкованому виконанні – шрифт Times New Roman, розмір – 14, інтервал – 1,5.

Виконана контрольна робота подається у навчальний відділ заочного факультету не пізніше терміну, вказаному у плані-графіку навчального процесу на поточний навчальний рік.

При зарахуванні контрольної роботи викладач оцінює повноту розкриття питань, правильність та аргументованість вирішення практичного завдання, якість оформлення роботи та джерел, які були використанні для її написання.

Контрольна робота, яка отримала позитивну оцінку, вважається зарахованою. Контрольна робота, що не зарахована, повертається студентові на доопрацювання. Викладач має право в разі виникнення сумнівів щодо самостійності виконання контрольної роботи або з метою з'ясування інших питань по роботі провести захист роботи, що здійснюється під час сесії до складання екзамену з дисципліни.

Виклад контрольної роботи подається за наведеним нижче порядком.

ПЛАН

		Стор.
1.	Перше питання	- 3
2.	Друге питання	- 6

Задача	-	9
Список використаних джерел	-	12

1. Перше питання

(Виклад змісту першого розділу)

2. Друге питання

(Виклад змісту другого розділу)

Задача

(Виклад розв'язку)

Список використаних джерел

1. . . . (реквізити джерела) .....
2. . . . (реквізити джерела) ....., (і т.д. відповідно до вимог оформлення списку джерел).

Титульний аркуш контрольної роботи оформлюється за зразком 1.

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Заочна форма навчання**

**Навчальна дисципліна:
Конституційне право**

**КОНТРОЛЬНА РОБОТА
Варіант №**

Виконала:
**Хавронюк
Вікторія Дмитрівна,**
студент 3 курсу
зі спеціальності
281 Публічне управління та
адміністрування

Перевірила:
Галус Олена Олександрівна,
к.ю.н, доцент

1.5. Індивідуальні завдання

1.5.1. Основні вимоги до написання індивідуальних завдань

Індивідуальні завдання передбачаються у формі реферату.

Тема реферату обирається студентом добровільно або закріплюється за студентом викладачем на початку семестру і виконується за ustalеними вимогами. Виконання реферату передбачає:

- підбір та опрацювання літератури за темою;
- складання плану і виконання роботи (вступ, *перше питання* — розкриття теоретичних аспектів проблеми, виклад основних ідей та пропозицій авторів; *друге питання* — аналіз фактичних та статистичних даних; висновки; список використаної літератури та інформаційних джерел);

Метою виконання рефератів є закріплення і систематизація студентами отриманих знань у процесі участі в аудиторних заняттях і самостійної роботи.

Для виконання реферату студенти повинні використовувати законодавчі та підзаконні акти, інструктивно-методичні матеріали, науково-монографічну літературу, судову практику, статистичні дані, аналітичну інформацію органів управління. Реферат має містити зіставлення різних точок зору з досліджуваного питання.

Роботи виконуються комп'ютерним способом з одностороннім розміщенням тексту на папері формату А4 (210 мм x 297 мм) з дотриманням прийнятих у діловодстві стандартних берегів : лівого — 30 мм, верхнього та нижнього — 20 мм, правого — не менше 10 мм.

Робота починається з титульного аркуша. Нумерація аркушів роботи починається з титульного аркуша. Номер на титульному аркуші не проставляється.

Обсяг роботи має забезпечувати належне висвітлення завдання і повинно бути виконано шрифтом Times New Roman кеглем 14 з 1,5 міжрядковим інтервалом.

Обов'язково в тексті повинні бути посилання на джерела, що були використані при написанні реферату. Посилання подаються у квадратних дужках з вказівкою номера джерела, за яким воно внесене у список використаних джерел, та сторінки (якщо подається точна цитата або числові дані), наприклад [3, с. 8].

Загальний обсяг реферату має становити до 15 сторінок формату А4.

Титульний аркуш реферату оформлюється за зразком 2.

**ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА
ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Заочна форма навчання**

**Навчальна дисципліна:
Конституційне право**

РЕФЕРАТ

на тему:

„ ... назва теми ... „

Виконала:

Хавронюк

Вікторія Дмитрівна,

студент 3 курсу

зі спеціальності

281 Публічне управління та
адміністрування

Перевірила:

Галус Олена Олександрівна,

к.ю.н, доцент

Виклад роботи подається за наведеним нижче порядком.

ЗМІСТ		Стор.
	Вступ	2
1.	(назва першого розділу)	3
2.	(назва другого розділу)	6
3.	(назва третього розділу)	9
	Висновки	12
	Список використаних джерел	14

Вступ

.....

(Виклад змісту вступу)

.....

1. (назва першого розділу)

.....

(Виклад змісту першого розділу)

.....

2. (назва другого розділу)

.....

(Виклад змісту другого розділу)

.....

3. (назва третього розділу)

.....

(Виклад змісту третього розділу)

.....

Висновки

.....

(Виклад змісту висновків)

.....

Список використаних джерел

1. . . . (реквізити джерела) .....

2. . . . (реквізити джерела) .....

3. . . . (реквізити джерела) ..... *(і т.д. відповідно до вимог оформлення списку джерел).*

Нижче списку використаних джерел рукописним способом зазначаються дата виконання реферату і особистий підпис студента.

1.5.2. Тематика індивідуальних завдань

1.5.2.1. Тематики рефератів

1. Основні тенденції розвитку конституційного права як галузі права в Україні після здобуття незалежності.
  2. Роль і місце конституційного права України в національній правовій системі.
  3. Вплив міжнародного права на систему джерел українського конституційного права.
  4. Юридична відповідальність за порушення конституційного законодавства України.
  5. Конституціоналізм та конституційний лад України: співвідношення понять.
  6. Правова охорона Конституції України.
  7. Гуманістичні засади конституційного ладу України.
  8. Обмеження влади правом як засада конституційного ладу України.
  9. Конституційні принципи правового статусу людини і громадянина в Україні.
  10. Поняття та функції безпосередньої демократії.
  11. Референдум як форма безпосередньої демократії: доцільність та перспективи нормативного регулювання.
  12. Державна влада як інститут конституційного права України.
  13. Парламентська коаліція та опозиція: особливості правового статусу.
  14. Шляхи підвищення ефективності законодавчої діяльності Верховної Ради України.
  15. Інститут недоторканості народних депутатів: засади трансформації.
  16. Місце та доцільність існування інституту президента в правовій системі України.
  17. Інститут імпичменту Президента України: проблеми застосування.
  18. Місце Апарату глави держави в системі органів державної влади.
  19. Правова природа органу конституційної юрисдикції в Україні.
  20. Теоретико-правовий зміст поняття «територіальний устрій».
  21. Перспективи реформування територіальної організації влади в Україні
  22. Оптимальна модель адміністративно-територіального устрою України.
  23. Функції та соціальне призначення місцевого самоврядування в Україні.
  24. Співвідношення власних та делегованих повноважень органів місцевого самоврядування в Україні.
  25. Правотворчість органів та посадових осіб місцевого самоврядування в Україні.
- Оцінювання результатів виконання рефератів здійснюється відповідно до чинної в університеті системи оцінювання знань в умовах запровадження Європейської кредитно-трансферної системи (ЄКТС) і включається до поточної успішності.

1.6. Підсумковий контроль

Підсумковий семестровий контроль проводиться у формі усного екзамену.

1.6.1. Питання для підсумкового контролю

1. Поняття, предмет та метод конституційного права України як галузі права.
2. Конституційно-правові інститути: поняття, види.
3. Конституційно-правові норми: поняття, ознаки, види.
4. Конституційні правовідносини: ознаки, склад.
5. Джерела конституційного права України.
6. Конституційно-правова відповідальність: поняття, ознаки, санкції.
7. Поняття, сутність та класифікація конституцій.
8. Функції та юридичні властивості Конституції України, її загальна характеристика.
9. Етапи розробки, прийняття та дії Конституції України 1996 року.
10. Реалізації Конституції України: поняття та форми. Тлумачення Конституції України.
11. Порядок внесення змін до Конституції України.
12. Поняття конституційного ладу України. Загальна характеристика засад конституційного ладу України.

13. Характеристика форми української держави.
14. Характеристика кваліфікаційних ознак української держави.
15. Україна як національна держава. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні.
16. Забезпечення функціонування української мови як державної.
17. Державні символи та інші атрибути національної державності.
18. Конституційно-правовий статус громадських формувань.
19. Порядок утворення, легалізації та припинення діяльності громадських формувань.
20. Конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні: поняття, суть, види та принципи.
21. Поняття та принципи громадянства України.
22. Підстави набуття громадянства України.
23. Прийняття до громадянства України як одна з підстав набуття громадянства: поняття, умови.
24. Підстави припинення громадянства України.
25. Повноваження державних органів, які беруть участь у вирішенні питань громадянства та порядок вирішення питань, пов'язаних з громадянством України.
26. Конституційно-правовий статус іноземців та осіб без громадянства в Україні.
27. Конституційно-правовий статус біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту.
28. Поняття прав та свобод людини і громадянина.
29. Конституційні особисті (громадянські) права та свободи людини в Україні.
30. Конституційні політичні права та свободи людини і громадянина в Україні.
31. Конституційні економічні та соціальні права та свободи людини і громадянина в Україні.
32. Конституційні культурні та екологічні права та свободи людини і громадянина в Україні.
33. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні.
34. Поняття та види гарантій прав та свобод людини і громадянина.
35. Правовий статус та форми діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.
36. Поняття, форми та значення безпосередньої демократії в Україні.
37. Виборче право в об'єктивному та суб'єктивному значенні. Конституційні принципи виборчого права в Україні.
38. Поняття, види та типи виборів в Україні.
39. Види виборчих систем та їх застосування в Україні.
40. Поняття та види референдумів в Україні.
41. Поняття, засади та суб'єкти виборчого процесу в Україні.
42. Територіальна організація виборів в Україні.
43. Правовий статус виборчих комісії.
44. Списки виборців: порядок складання та уточнення.
45. Оскарження рішень, дій чи бездіяльності, що стосуються виборчого процесу.
46. Порядок організації і проведення виборів Президента України.
47. Порядок організації і проведення виборів народних депутатів України.
48. Порядок організації і проведення місцевих виборів.
49. Загальні положення конституційно-правового статусу Верховної Ради України.
50. Функції та повноваження Верховної Ради України.
51. Керівні посадові особи Верховної Ради України: повноваження, порядок обрання та відкликання з посади.
52. Депутатські фракції (депутатські групи), коаліція депутатських фракцій: принципи, умови та порядок формування, засади діяльності.

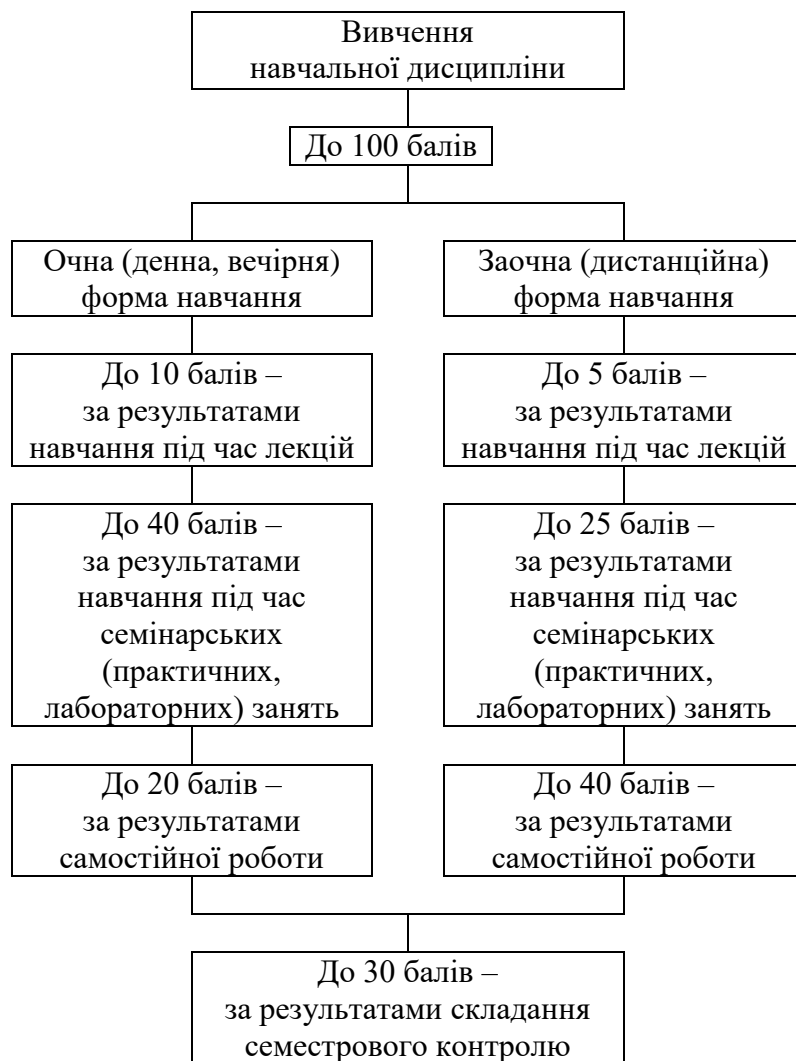
53. Комітети та комісії Верховної Ради України: статус, склад, порядок формування, організація роботи.
54. Конституційно-правовий статус народного депутата України.
55. Сесії Верховної Ради України: поняття, види, порядок скликання, планування.
56. Пленарні засідання Верховної Ради України: організація, ведення, порядок розгляду питань.
57. Голосування на пленарних засіданнях Верховної Ради України: види, способи, організація.
58. Рішення Верховної Ради України: види, порядок прийняття та скасування.
59. Законодавча процедура: поняття, стадії.
60. Загальні положення конституційно-правового статусу Президента України.
61. Повноваження Президента України.
62. Підстави та порядок дострокового припинення повноважень Президента України.
63. Акти Президента України. Апарат глави держави: правовий статус Офісу Президента України.
64. Поняття, ознаки виконавчої влади та система її органів в Україні.
65. Склад, порядок формування та припинення повноважень Кабінету Міністрів України.
66. Повноваження Кабінету Міністрів України.
67. Організація діяльності Кабінету Міністрів України.
68. Центральні органи виконавчої влади в Україні: система, порядок формування та повноваження.
69. Місцеві органи виконавчої влади в Україні: система, порядок формування та повноваження.
70. Конституційні засади судоустрою та здійснення судочинства в Україні.
71. Система судоустрою в Україні. Конституційно-правовий статус Верховного Суду.
72. Конституційно-правовий статус суддів в Україні.
73. Конституційно-правовий статус Вищої ради правосуддя.
74. Конституційно-правовий статус прокуратури та адвокатури в Україні.
75. Місце Конституційного Суду України в системі органів державної влади, склад та порядок формування.
76. Повноваження Конституційного Суду України.
77. Структура та організація діяльності Конституційного Суду України.
78. Конституційне провадження: поняття, стадії.
79. Статус суддів Конституційного Суду України.
80. Акти Конституційного Суду України: види, вимоги, офіційне оприлюднення, виконання.
81. Поняття та принципи (засади) територіального устрою України.
82. Система адміністративно-територіального устрою України. Особливості правового статусу міста Києва та Автономної Республіки Крим.
83. Поняття, юридична природа та правове регулювання місцевого самоврядування в Україні.
84. Поняття територіальної громади. Форми безпосереднього волевиявлення територіальної громади.
85. Сільські, селищні, міські ради: порядок формування, повноваження, структура, організація роботи. Особливості правового статусу обласних та районних рад.
86. Сільський, селищний, міський голова, староста: порядок обрання, повноваження, підстави дострокового припинення повноважень.
87. Виконавчі органи сільських, селищних, міських рад: порядок формування, повноваження, структура, організація роботи.
88. Правовий статус депутатів місцевих рад.
89. Служба в органах місцевого самоврядування.
90. Відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування. Гарантії та захист прав місцевого самоврядування.

1.6.2. Приклад екзаменаційного білету

1. Конституційно-правові норми: поняття, ознаки, види.
2. Поняття та види гарантій прав та свобод людини і громадянина.
3. Поняття територіальної громади. Форми безпосереднього волевиявлення територіальної громади.

2. Схема нарахування балів

2.1. Нарахування балів студентам з навчальної дисципліни здійснюється відповідно до такої схеми:

2.2. Обсяг балів, здобутих студентом під час лекцій з навчальної дисципліни, обчислюється у пропорційному співвідношенні кількості відвіданих лекцій і кількості лекцій, передбачених навчальним планом, і визначається згідно з додатками 1 і 2 до Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 6 лекцій за заочною формою навчання.

Отже, студент може набрати під час лекцій таку кількість балів:

№ з/п	Форма навчання	Кількість лекцій за планом	Кількість відвіданих лекцій					
			1	2	3	4	5	6
1.	Заочна	5	0,8	1,7	2,5	3,3	4,2	5,0

2.3. З цієї навчальної дисципліни передбачено проведення 3 семінарських занять за заочною формою навчання.

За результатами семінарського (практичного, лабораторного) заняття кожному студенту до відповідного документа обліку успішності виставляється кількість балів від 0 до 5 числом, кратним 0,5, яку він отримав протягом заняття.

Критерії поточного оцінювання знань студентів наведені у п. 4.3.8. Положення про організацію освітнього процесу в Хмельницькому університеті управління та права імені Леоніда Юзькова.

2.4. Перерозподіл кількості балів в межах максимально можливої кількості балів за самостійну роботу студентів та виконання індивідуальних завдань, наведено в таблиці:

13 тем	Номер теми													Усього балів
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Максимальна кількість балів за самостійну роботу	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1	13
Максимальна кількість балів за індивідуальне завдання	7													7
Максимальна кількість балів за контрольну роботу	20													20
Усього балів														40

3. Рекомендовані джерела

3.1. Джерела до всіх тем навчальної дисципліни

1. Конституція України від 28.06.1996 р. зі змінами. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. *Законодавство України*. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>

2. Декларація про державний суверенітет від 16.07.1990 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1990. № 31. Ст. 429.

3. Акт проголошення незалежності України від 24.08.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. №38. Ст. 502.

4. Бисага Ю. М. та інш. Конституційно-процесуальне право України. Ужгородський національний ун-т. Інститут держави і права країн Європи. Ужгород : Ліра, 2008. 307с.

5. Конституційне право України. Академічний курс: підручник для студ. вищих навч. закл.: У 2 т. / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького / заг. ред. Ю.С. Шемшученко. Т. 2. К.: ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2008. 800с.

6. Конституційне право України: підручник. Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого / В.П. Колісник (ред.), Ю.Г. Барабаш (ред.). Х.: Право, 2010. 415 с.

7. Конституція України : наук.-практ. комент. / Нац. акад. правов. наук України; редкол.: В. Я. Тацій та ін. 2-ге вид., переробл. і допов. Х.: Право, 2011. 1128 с.
8. Конституція України: Текст Основного Закону з офіц. тлумаченнями Конституційного Суду. Огляд і коментарі / НАН України. К. : Наукова думка, 2006. 210 с.
9. Кравченко В. В. Конституційне право України: навч. посібник. 4-е вид. К.: Атіка, 2007. 568 с.
10. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України. Академічний курс: підручник для студ. вищих навч. закл.: У 2 т. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького / ред. В. Ф. Погорілко Т.1. К. : ТОВ «Вид-во «Юридична думка», 2006. 544 с.
11. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник. 4-те вид., переробл. та доопр.. К.: Видавництво «Ліра-К», 2012. 576 с.
12. Практикум з Конституційного права: навчальний посібник / кол. авт.; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. Р. Наливайко. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 604 с.
13. Скрипнюк О. В. Конституційне право України: підручник / Нац. ун-т «Острозька акад.», Ін-т держ. і права ім. В. М. Корецького НАН України. К. : Ін Юре, 2010. 672 с.
14. Совгіря О. В. Конституційно-процесуальне право України: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2010. 536 с.
15. Совгіря О. В., Шукліна Н. Г. Конституційне право України. Повний курс: навч. посіб. Київ: Юрінком Інтер, 2018. 556 с.
16. Федоренко В. Л. Конституційне право України: підручник. Київ : НАДУ, 2016. 616 с.

3.2. Джерела до конкретних тем навчальної дисципліни

Тема 1.

Конституційне право України як галузь права, наука та навчальна дисципліна

1. Про порядок офіційного оприлюднення нормативно-правових актів та набрання ними чинності: Указ Президента України від 10.06.1997 р. *Офіційний вісник України*. 1997. № 24. Ст. 11.
2. Барабаш Ю. Г. Державно-правові конфлікти в теорії та практиці конституційного права: монографія. Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. Х. : Право, 2008. 220 с.
3. Батанова Н. М. Конституційно-правова відповідальність: питання теорії. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія : Право. 2011. Вип. 1. С. 35-44.
4. Батанова Н. М. Історичні витоки інституту конституційно-правової відповідальності. *Правова держава*. 2015. Вип. 26. С. 225-235.
5. Данилюк Ю. В. Конституційні правовідносини в Україні: питання теорії та практики. Київ: Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 2015. 190 с.
6. Данилюк Ю. В. Суб'єкти конституційно-правових відносин: проблемні питання. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2013. № 4. С. 39-44.
7. Єзеров А. А. Конституційний конфлікт як феномен та процес в Україні: монографія. Одеська національна юридична академія. О. : Юридична література, 2008. 240с.
8. Кравцова З. С. Поняття і теоретико-методологічна характеристика механізму конституційно-правового регулювання. *Часопис Київського університету права*. 2017. № 4. С. 66-74.
9. Литвиненко І. Л. До питання інституціоналізації конституційно-правової відповідальності як окремого виду юридичної відповідальності: Тези на Міжнародній науковій конференції «Вісімнадцяті осінні юридичні читання», 25-26.10.2019 р. м. Хмельницький ХУУП.
10. Марцеляк О. В. Роль науки конституційного права в конституціоналізації правової системи України. *Право України*. 2016. № 6. С. 79-87.
11. Наливайко Л. Р. Конституційно-правова відповідальність: критерії класифікації та

види. *Віче*. 1999. №10. С.25-32.

12. Наливайко Л. Р. Теоретичні аспекти конституційного делікту. *Держава і право*: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. К., 2001. Вип. 13. С.3-8.

13. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Об'єкти конституційного права України: поняття, ознаки та види. *Право України*. 2004. №2. С. 9-15.

14. Погорілко В. Ф., Шемшученко Ю. С. Система конституційного права як галузі права, юридичної науки та навчальної дисципліни. *Вісник Академії правових наук України*. 2003. №2 №3. С. 213-223.

15. Селіванов А. О. Теорія і практика застосування конституційного права України. Київ : Логос, 2016. 174 с.

16. Скрипнюк О. В. Конституційне право і теорія конституційного права України: теоретико-методологічні проблеми. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 2. С. 108-114.

17. Федоренко В. Л. Система конституційного права: поняття, структура, взаємозв'язок зі системою конституційного законодавства. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2017. Вип. 1. С. 27-36.

18. Федоренко В. Л. Система конституційного права України: теоретико-методологічні аспекти: монографія. К. : Ліра-К., 2009. 580 с.

19. Цоклан В. І., Федоренко В. Л. Система джерел сучасного конституційного права України: монографія. К. : Видавництво «Ліра-К», 2009. 404 с.

20. Шаповал В. М. Особливості конституційної правосуб'єктності. *Держава і право*: зб. наук. праць. Юридичні і політичні науки. К., 2001. Вип. 13. С. 99-103.

21. Шаповал В. М. Феномен конституційного права. Київ : Ін-т законодавства Верхов. Ради України, 2017. 422 с.

Тема 2.

Основи вчення про Конституцію України

1. Про прийняття Конституції України і введення її в дію: Закон України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №30. Ст. 142.

2. Конституційний договір між Президентом України і Верховною Радою України про основні засади організації та функціонування державної влади та місцевого самоврядування в Україні на період до прийняття нової Конституції України від 08.06.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. №18. Ст. 133.

3. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. № 9. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>

4. У справі за конституційним зверненням Барабаша Олександра Леонідовича щодо офіційного тлумачення частини п'ятої статті 94 та статті 160 Конституції України (справа про набуття чинності Конституцією України): Рішення Конституційного Суду України від 3.10.1997 р. № 4-зп. *Офіційний вісник України*. 1997. № 42. Ст. 59.

5. У справі за конституційним поданням 252 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Закону України «Про внесення змін до Конституції України» від 8 грудня 2004 року № 2222-IV (справа про додержання процедури внесення змін до Конституції України): Рішення Конституційного Суду України від 30.09.2010 р. № 20-рп/2010. *Офіційний вісник України*. 2010. № 72/1, 77. Ст. 2597.

6. Про відновлення дії окремих положень Конституції України: Закон України від 21.02.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 19. Ст. 583.

7. Бориславська О. М. Європейська модель конституціоналізму: системно-аксіологічний аналіз. Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, Нац. юрид. ун-т ім. Я. Мудрого. Харків: Право, 2018. 383 с.

8. Грабчук Я. І. Основні підходи до визначення поняття правової охорони Конституції України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія ПРАВО. Випуск 49. Том I. 2017. С. 66-69.

9. Гультай М. М. Історичні витоки вітчизняного конституціоналізму; звичаї, традиції, пам'ятки права та філософські концепції. Київ : Юрінком Інтер, 2017. 239 с.
10. Конституції і конституційні акти України. Історія і сучасність: Зб. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М.Корецького / відп.ред. Ю.С. Шемшученко, упоряд. І.О. Кресіна. 2. вид. К., 2006. 310 с.
11. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2010. 560 с.
12. Крусян А. Р. Конституція в науково-практичній парадигмі сучасного українського конституціоналізму (у контексті актуальних питань конституційних перетворень). *Право України*. 2016. № 6. С. 70-78.
13. Лунь З. І. До питання про поняття та систему правової охорони Конституції. *Jurisprudentia – Інтернет-видання «Юриспруденція on-Line»*. URL: <http://www.lawyer.org.ua>.
14. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Поняття та юридичні властивості Конституції України. *Право України*. 2006. №11. С. 4-9.
15. Проблеми реалізації Конституції України: теорія і практика / Інститут держави і права ім. В. М. Корецького НАН України / В. Ф. Погорілко (відп.ред.). К. : А.С.К., 2003. 650 с. (Серія "Нормативні документи та коментарі").
16. Сліденко І. Д. Тлумачення конституції: питання теорії і практики в контексті світового досвіду. О.: Фенікс, 2003. 234 с.
17. Стецюк П. Б. Основи теорії конституції та конституціоналізму. Частина перша: посібник для студентів. Львів: Астролябія, 2003. 232 с.
18. Стецюк П. Б. Про дефініцію категорії «конституціоналізм». *Jurisprudentia – Інтернет-видання «Юриспруденція on-Line»*. URL: <http://www.lawyer.org.ua/?w=r&i=&d=582>.
19. Стрижак А. А. Конституція України в актах Конституційного Суду України: аналітичний огляд та коментар. К.: Ін Юре, 2010. 631 с.
20. Шаповал В. М. Корнєєв А. В. Історія Основного Закону (конституційний процес в Україні у 1990–1996). Х.: Фоліо, 2011. 111 с.
21. Шаповал В. М. Сучасний конституціоналізм: монографія. К. : Юрінком Інтер, 2005. 560с.

Тема 3.

Конституція України та громадянське суспільство.

1. Про національні меншини в Україні: Закон України від 25.06.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №36. Ст. 529.
2. Декларація прав національностей України: Прийнята Верховною Радою України 01.11.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 53. Ст. 799.
3. Рамкова Конвенція Ради Європи про захист національних меншин, ратифікована Законом України від 09.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №14. Ст. 56.
4. Про закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 р. в ред. від 09.02.2012 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15>
5. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. №30. Ст. 1097.
6. Про політичні партії: Закон України від 5.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. №23. Ст. 118.
7. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань: Закон України від 15.05.2003 р. в ред. від 26.11.2015 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
8. Про молодіжні та дитячі громадські організації: Закон України від 01.12.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. №1. Ст. 2.
9. Про свободу совісті та релігійні організації: Закон України від 23.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1991. № 25. Ст. 283.
10. Про інформацію: Закон України від 2.10.1992 р. в ред. від 13.01.2011 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12>

11. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>
12. Про затвердження Порядку ведення Реєстру громадських об'єднань: Постанова Кабінету Міністрів України від 19.12.2012 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1212-2012-%D0%BF>
13. Про затвердження Порядку державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, що не мають статусу юридичної особи: Наказ Міністерства юстиції України від 09.02.2016 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0200-16#n172>
14. У справі за конституційним поданням 70 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положень...Закону України «Про політичні партії в Україні» (справа про утворення політичних партій в Україні): Рішення Конституційного Суду України від 12.06.2007 р. № 2-рп/2007. *Офіційний вісник України*. 2007. № 54. Ст. 2183.
15. Биков О. М. Конституційно-правовий статус національних меншин в Україні: монографія. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 354 с.
16. Биков О. М. Правове регулювання відносин у сфері реалізації права на свободу віросповідання в Україні: конституційно-правовий аспект: монографія. Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. 344 с.
17. Громадянське суспільство в сучасній Україні: специфіка становлення, тенденції розвитку / Інститут політичних і етнонаціональних досліджень НАН України / заг. ред. Ф.М. Рудич. К. : Парламентське вид-во, 2006. 412с.
18. Держава і громадянське суспільство в Україні: проблеми взаємодії: монографія / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького / ред. І. О. Кресіна. К.: Логос, 2007. 314 с.
19. Кафарський В. І. Політичні партії України: конституційно-правове регулювання організації та діяльності: монографія / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. К.: Логос, 2008. 560 с.
20. Кравчук В. М. Громадські організації і держава: взаємовідносини в умовах формування громадянського суспільства в Україні (теоретико-правові аспекти): монографія / Тернопільський нац. економ. ун-т. Тернопіль: ТзОВ «Терно-граф», 2011. 260 с.
21. Лотюк О. С. Конституційно-правові основи розвитку та функціонування громадянського суспільства в Україні. М-во освіти і науки України, Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Ліра-К, 2016. 334 с.
22. Любченко П. М. Конституційно-правові проблеми визначення структури громадянського суспільства. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. №3. С. 43-52.
23. Пліско В. І. Щодо правової визначеності поняття «національна меншина» *Право України*. 2005. №7. С.104-105.
24. Полевий В. І. Конституційна відповідальність політичних партій в Україні: монографія / Національна академія Служби безпеки України. К. : НА СБУ, 2007. 184с.
25. Сергієнко Г. Л. Питання правового статусу релігійних організацій в Україні. *Юридична Україна*. 2004. №9. С. 10-14.

Тема 4.

Основи конституційно-правового статусу людини і громадянина в Україні

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8.09.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2005. №40. Ст. 2536.
2. Про громадянство України: Закон України від 18.01.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. №9. Ст.342.
3. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 р. *Офіційний вісник України*. 2011. №83. Ст.3014.
4. Про порядок виїзду з України і в'їзду в Україну громадян України: Закон України від 21.01.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. №18. Ст. 101.

5. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2004. №1. Ст.4.
6. Про імміграцію: Закон України від 7.06.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. №27. Ст. 1198.
7. Про закордонних українців: Закон України від 04.03.2004 р. в ред. від 09.02.2012 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1582-15>.
8. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо проходження військової служби у Збройних Силах України іноземцями та особами без громадянства: Закон України від 06.10.2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 88. Ст. 2919.
9. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 8.07.2011 р. *Офіційний вісник України*. 2011. № 59. Ст. 2347.
10. Про приєднання України до Конвенції про статус біженців та Протоколу щодо статусу біженців: Закон України від 10.01.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. №17. Ст. 118.
11. Питання організації виконання Закону України «Про громадянство України»: Указ Президента України від 27.03.2001 р. в ред. від 27.06.2006 р. *Офіційний вісник України*. 2006. №26. Ст. 1875.
12. Про затвердження Положення про Державну міграційну службу України: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08 2014 р. № 360 *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/360-2014-%D0%BF>
13. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15.04.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 36. Ст. 957.
14. Про затвердження Порядку продовження строку перебування та продовження або скорочення строку тимчасового перебування іноземців та осіб без громадянства на території України: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2012 р. № 150 *Офіційний вісник України*. 2012. № 17. Ст. 612.
15. Про затвердження Інструкції про примусове повернення і примусове видворення з України іноземців та осіб без громадянства: Наказ Міністерства внутрішніх справ, Адміністрації державної прикордонної служби, Служби безпеки України від 23.04.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. №42. Ст. 1633.
16. Про встановлення квоти імміграції на 2019 рік: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13.02.2019 р. № 114-р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/114-2019-%D1%80>
17. Бедрій Р. Конституційно-правові основи громадянства України: монографія. Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2006. 164 с.
18. Бондаренко Н. О. Конституційно-правовий статус особи: теоретико-практичні засади. *Форум права*. 2016. № 4. С. 35–40
19. Бритченко С. Громадянство України: тенденції і перспективи. Урядовий кур'єр. 2004. № 146. С. 7.
20. Іванчо В. І. Конституційно-правовий статус іноземців в Україні та країнах ЄС: порівняльний аналіз: монографія / ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т». Ужгород: Гельветика, 2016. 199 с.
21. Капінус О. Я. Державне регулювання внутрішньої вимушеної міграції: понятійно-категоріальний апарат. *Державне управління та місцеве самоврядування*. 2017. Вип. 3. С. 17-25.
22. Крахмальова К. О. Проблема визначення поняття «внутрішньо переміщені особи» в юридичній науці. *Держава і право*. Юридичні науки: зб. наук. пр. Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. Київ : Юридична думка, 2015. Вип.67. С.137-145.
23. Лушпійенко Ю. Конституційно-правовий статус біженців та внутрішньо переміщених осіб в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 2. С. 188-193.

24. Мартинюк Ю. М. Порядок набуття статусу біженця за українським законодавством *Актуальні проблеми держави і права*. 2014. Вип. 73. С. 72-76.
25. Механізм захисту прав біженців та шукачів притулку: міжнародний та національний рівні: навч. посіб. / М. В. Савчин, В. В. Навроцький, М. В. Менджул; Закарпат. держ. ун-т, Карпат. агент. прав людини «Вестед», Юрид. клініка «Альтернатива». Ужгород: Вид-во О. Гаркуші, 2007. 239 с.
26. Москаль Г. Г. Правовий статус закордонних українців: наук.-практ. посіб. К.: ВІК, 2004. 118 с.
27. Нечипорук К. О. Поняття конституційно-правового статусу закордонних українців та його ознаки. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2016. №6-2. Том 1. С.43-53.
28. Рубач Л. Громадянство: набуття та припинення. Центр правових досліджень Фурси. К., 2006. 68 с.
29. Свящук А. Л. Проблеми прав біженців та виклики сучасності: навч. посіб. Харків: 2018. 324 с.
30. Суржинський М. І. Щодо поняття громадянства: теоретичний аспект. *Часопис Київського університету права*. 2006. № 4. С. 96-101.

Тема 5.

Конституційні права, свободи та обов'язки людини і громадянина в Україні

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948 р. *Бюлетень законодавства і юридичної практики України*. 2003. №3.
2. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права від 16.12.1966р. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2002. №1.
3. Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права від 16.12.1966р. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2002. №2.
4. Європейська конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. та додаткові протоколи, рат. Законом України від 17.07.1997 р. *Офіційний вісник України*. 2006. №32. Ст. 2371.
5. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2004. №1. Ст. 4.
6. Про звернення громадян: Закон України від 02.10.1996 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>
7. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>
8. Про освіту: Закон України від 05.09.2017 р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 78. Ст. 2392.
9. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 25.06.1991 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
10. Про оборону України: Закон України від 6.12.1991 р. в ред. від 5.10.2000 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>
11. Про альтернативну (невійськову) службу: Закон України від 12.12.1991 р. в ред. від 18.02.1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1975-12>
12. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України в ред. від 04.042006 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2232-12>
13. Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини: Закон України від 23.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №20. Ст. 99.
14. Білоскурська О. В. Конституційний обов'язок додержуватися Конституції України та законів України: монографія. Чернівці: Книги-XXI, 2011. 200 с.
15. Кириченко Ю. В. Актуальні проблеми конституційно-правового регулювання прав, свобод та обов'язків людини і громадянина в Україні в контексті європейського досвіду. М-во освіти і науки України, Запоріж. нац. техн. ун-т. Київ : Центр учб. літ., 2017. 538 с.
16. Кожан В. В. Щодо питання про поняття особистих прав людини. *Право і*

суспільство. 2015. № 6. С. 19–22.

17. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Права людини і громадянина в Україні: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 332 с.

18. Конституційні права, свободи і обов'язки людини і громадянина в Україні / Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України / Ю. С. Шемшученко (ред.). К.: Юридична думка, 2008. 251 с.

19. Литвиненко І. Л. До питання класифікації конституційних прав та свобод людини і громадянина. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2007. № 2. С.55-63.

20. Мартинюк Р. С. Теорія прав людини. Навчальний посібник. Острог: Вид-во Національного університету «Острозька академія», 2009. 218 с.

21. Марцеляк О. В. Інститут омбудсмана: теорія і практика: монографія. Нац. ун-т внутр. справ. Х., 2004. 448 с.

22. Моткова О. До питання реалізації прав людини на основі норм Конституції України. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 8. С. 139-142.

23. Нелін О. І. Конституційний механізм захисту основних прав і свобод людини і громадянина в правовій доктрині України. *Юридична Україна*. 2016. № 5-6. С. 9-14.

24. Права і свободи людини і громадянина в Україні (доктрина Європейського суду з прав людини і Конституційного Суду України): навч. посібник. К., 2013. 376 с.

25. Про стан дотримання та захисту прав і свобод людини в Україні: Доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини. *Щорічні та спеціальні доповіді*. URL: <http://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/docs/presentations/>

26. Пушкіна О. В. Система прав і свобод людини та громадянина в Україні: теоретичні і практичні аспекти забезпечення. К.: Логос, 2006. 416 с.

27. Рабінович П. М., Хавронюк М. І. Права людини і громадянина: навч. посібник. К.: Атіка, 2004. 464 с.

28. Троян Я. Інститут забезпечення конституційних прав і свобод: поняття, основні ознаки. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 210-215.

Тема 6.

Форми безпосередньої демократії в Україні

1. Виборчий кодекс України: Закон України від 19.12.2020 р. *Законодавство України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/396-20#n4124>

2. Про Державний реєстр виборців: Закон України від 22.02.2007 р. в ред. від 21.09.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 5. Ст. 34.

3. Про Центральну виборчу комісію: Закон України від 30.06.2004 р. *Офіційний вісник України*. 2004. № 27. Ст. 1763.

4. Про проголошення референдуму за народною ініціативою: Указ Президента України від 15.01.2000 р. *Урядовий кур'єр*. 2000. № 8.

5. Балабан Р. В. Теорія виборчої системи. К.: Либідь, 2007. 112с.

6. Виборче право України: навч. посібник / НАН України; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького / ред. В. Ф. Погорілко. К.: Парламентське видавництво, 2003. 383с.

7. Галус О. О. Поняття та форми безпосереднього народовладдя в Україні. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2005. № 4 (16). С. 51-56.

8. Ключковський Ю. Б. Виборчі системи та українське виборче законодавство: монографія. Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад. К.: Час Друку, 2011. 132 с.

9. Ключковський Ю. Б. Принципи виборчого права: доктринальне розуміння, стан та перспективи законодавчої реалізації в Україні: монографія / Нац. ун-т «Києво-Могилянська академія». Київ: Ваіте, 2018. 906 с.

10. Конституційно-правові форми безпосередньої демократії в Україні: проблеми теорії і практики / За заг. ред. Погорілка В. Ф. / К.: Інститут держави і права ім. Корецького НАН України, 2001. 356 с.

11. Литвиненко І. Л. Передвиборна агітації як стадія виборчого процесу. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2006. № 1. С.16-22.

12. Погорілко В. Ф., Федоренко В. Л. Референдне право України: навч. посіб. / НАН України; Інститут держави і права ім. В.М. Корецького; Київський ун-т права НАН України. К.: Ліра-К, 2006. 364с.

13. Стрижак А. А. Виборче право в Україні. Історія і сучасність. К. : Логос, 2012. 448 с.

14. Тодика О. Ю. Категорія народовладдя в системі інших категорій конституційного права: співвідношення і взаємозв'язок. *Вісник Академії правових наук України*. 2004. №2 (37). С.35-46.

15. Нестерович В. Ф. Виборче право України: підручник. К.: Вид-во Ліра-К, 2017. 504 с.

16. Майданник О. О. Перспективи розвитку виборчої системи України. *Електронне наукове фахове видання. Порівняльне аналітичне право*. 2018. № 3. С. 74-78.

Тема 7.

Верховна Рада України

1. Регламент Верховної Ради України: Закон України від 10.02.2010 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-17#Text>

2. Про комітети Верховної Ради України: Закон України від 04.04.1995 р. в ред. від 22.12.2005 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/116/95-%E2%F0>

3. Про статус народного депутата України: Закон України від 17.11.1992 р. (в ред. від 22.03.2001 р.) *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2790-12>

4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України з метою приведення у відповідність із Законом України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України щодо недоторканності народних депутатів України»: Закон України від 18.12.2019 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/388-20#n24>

5. Про Рахункову палату: Закон України 02.07.2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2074.

6. Журавський В. С. Український парламентаризм на сучасному етапі: теоретико-правовий аспект: моногр. К. : Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. 248 с.

7. Законотворчість. Конституційні засади законотворчої діяльності / О. В. Богачова, В. О. Зайчук, О. Л. Копиленко, С. В. Шевчук. К., 2005. 162 с.

8. Історія українського парламентаризму. Від допарламентських форм організації політичного життя до сьогодення / Ін-т історії НАН України; голова редкол. В. М. Литвин. К.: Дніпро, 2010. Т. 1–3.

9. Копиленко О.Л., Богачова О. В. Законотворчість і законознавство: хрестоматія. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. 904 с.

10. Косова Е.В. Рахункова палата України: еволюція правового статусу. Молодий вчений. 2016 р. № 6 (33). С.243-246.

11. Литвиненко І. Л. До питання вдосконалення законотворчого процесу в Україні. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2016. № 3. С.410 – 412.

12. Лінецький С. В. С.Контрольні повноваження комітетів Верховної Ради України: правове регулювання та проблеми реалізації. К., 2015. 48. URL: https://radaprogram.org/sites/default/files/publications/kontr_povnov_comm_vr.pdf

13. Лінецький С. В., Крижанівський В. П. Законотворчість: Коментар до Регламенту Верховної Ради України. К.: К.І.С., 2015. 730 с.

14. Майданник О. О. Поняття і сутність парламентського контролю. *Право України*. 2004. №10. С. 12-15.

15. Омельченко Н. А. Конституційно-правові основи законодавчої функції Верховної Ради України. *Адвокат*. 2005. № 5. С. 9-11.

16. Парламентське право України: навч. посібник / Харківський національний ун-т внутрішніх справ / О.Н. Ярмаш (ред.). Х.: ХНУВС, 2007. 498 с.
17. Рижок І. В. Становлення та розвиток інституту конституційно-правової відповідальності парламентаріїв в Україні. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2013. № 4 (48). С. 42-48.
18. Словська І. Є. Конституційно-правовий статус парламенту – Верховної Ради України: монографія. К. : Юрінком Інтер, 2013. 268 с.
19. Теліпко В. Е. Парламентське право: академ.: підручник. К.: Центр учб. л-ри, 2011. 664 с.
20. Ющик О. І. Конституційні основи розвитку законодавства України: навч. посіб. / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького, Київ. ін-т права. Київ : Юрид. думка, 2015. 155 с.

Тема 8.

Президент України

1. Про заснування поста Президента УРСР і внесення змін до Конституції УРСР: Закон України від 05.07.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 33. Ст. 445.
2. Про особливу процедуру усунення Президента України з поста (імпічмент): Закон України від 10.09.2019 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/39-20>
3. Про самоусунення Президента України від виконання конституційних повноважень та призначення позачергових виборів Президента України: Постанова Верховної Ради України від 22.02.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. №16. Ст. 480.
4. Про Раду національної безпеки і оборони України: Закон України: від 05.03.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 13. Ст. 482.
5. Про правовий режим воєнного стану: Закон України від 12.05.2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015. №46. Ст. 1449.
6. Про правовий режим надзвичайного стану: Закон України від 16.03.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. №15. Ст. 588.
7. Про Положення про порядок підготовки та внесення проектів актів Президента України: Указ Президента України від 15.11.2006 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 47. Ст. 3123.
8. Питання забезпечення діяльності Президента України: Указ Президента України від 20.06.2019 р. *Офіційний вісник України*. 2019 р. № 50. Ст.1688.
9. Про Положення про Офіс Президента України: Указ Президента України від 25.06.2019 р. *Офіційний вісник України*. 2019 р. № 51. Ст.1734.
10. Про Положення про Адміністрацію Президента України: Указ Президента України від 2.04.2010 р. *Офіційний вісник України*. 2010. №13. Ст. 468.
11. Положення про Апарат Ради національної безпеки і оборони України: Указ Президента України від 14.10.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2005. № 42. Ст. 2651.
12. У справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положень частини першої статті 105, частини першої статті 111 Конституції України (справа щодо недоторканності та імпічменту Президента України): Рішення Конституційного Суду від 10.12.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 51. Ст. 2704.
13. У справі за конституційними поданнями 53 і 47 народних депутатів України про офіційне тлумачення положення частини третьої статті 103 Конституції України (справа щодо строків перебування на посту Президента України): Рішення Конституційного Суду від 25.12.2003 р. *Офіційний вісник України*. 2003. № 52. Ст. 2830.
14. Битяк Ю. П. Правове регулювання організації та діяльності апарату глави держави: зарубіжний та вітчизняний досвід / Ю. П. Битяк, С. Г. Серьогіна, І. І. Бодрова ; Нац. акад. прав. наук. України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. Х. : Оберіг, 2012. 140 с.
15. Головатенко В. Правові акти Президента України: юридична природа, статус, функції *Право України*. 2004. №3. С. 14-17.

16. Литвак О. М., Рибалка Н. О. Правова природа інституту президентства: монографія. К.: Атіка, 2010. 168 с.
17. Петрів І. М. Рада національної безпеки і оборони України: правові основи становлення та розвитку: монографія / Служба безпеки України; Інститут оперативної діяльності та держ. безпеки. Х.: Право, 2009. 159 с.
18. Серьогіна С. Г. Теоретично-правові та організаційні засади функціонування інституту президентства в Україні: монографія / відп. ред. Ю.М. Тодика. Х.: Ксілон, 2001. 278 с.
19. Совгіря О. Інститут контрасигнування актів глави держави в Україні: правова природа та проблеми законодавчого регулювання. *Юридичні науки*. 2010. № 85. С. 66-69.
20. Сухонос В. В. Глава держави у державному механізмі: конституційно-правовий статус: монографія. Суми: Еллада-S, 2015. 304 с.
21. Сушинський О. І. Президент України: статус та організація діяльності: навч. посібник / Львівський регіональний ін-т держ. управління. Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2004. 65 с.
22. Толкач А. М. Інститут імпичменту: світова практика застосування. Актуальні проблеми юридичної науки та практики. URL: <http://journals.urau.ua/index.php/2415-3095/article/view/106156>
23. Цимбалістий Т. О. Інститут імпичменту в системі конституційно-правової відповідальності. *Актуальні проблеми правознавства*. 2017. Вип. 2. С.51-55.

Тема 9.

Кабінет Міністрів України та інші органи виконавчої влади

1. Про Кабінет Міністрів України: Закон України від 27.02.2014 р. *Законодавство України*. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/794-18>
2. Про центральні органи виконавчої влади: Закон України від 17.03.2011 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3166-17>
3. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 9.04.1999 р. *Законодавство України*. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/586-14>
4. Про оптимізацію системи центральних органів виконавчої влади: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2014 р. *Законодавство України*. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/442-2014-%D0%BF>
5. Про затвердження Положення про Секретаріат Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ від 12.08.2009 р. *Офіційний вісник України*. 2009. № 61. Ст.2164.
6. Про затвердження Регламенту Кабінету Міністрів України: Постанова КМУ від 18.07.2007 р. в ред. 09.11.2011 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950-2007-%D0%BF>
7. Про затвердження рекомендаційних переліків структурних підрозділів обласної, Київської та Севастопольської міської, районної, районної в м.м. Києві та Севастополі державних адміністрацій: Постанова КМУ від 18.04.2012 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/606-2012-%D0%BF>
8. Про затвердження Типового положення про територіальні органи міністерства та іншого центрального органу виконавчої влади: Постанова КМУ від 25.05.2011 р. *Офіційний вісник України*. 2011. №41. Ст.1677.
9. Кобрин В. С. Поняття та зміст конституційно-правового статусу Прем'єр-міністра України. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка"*. Юридичні науки. 2016. № 837. С. 131-136.
10. Ославський М. І. Виконавча влада в Україні: організаційно-правові засади: навч. посіб. К.: Знання, 2009. 216 с.
11. Совгіря О. В. Конституційно-правовий статус Кабінету Міністрів України: сучасний стан та тенденції розвитку: монографія. К.: Юрінком Інтер, 2012. 464 с.
12. Чикурлій С. О. Конституційно-правове регулювання системи органів виконавчої влади України. *Держава і право: Збірник наукових праць*. Юридичні і політичні науки. Випуск 19. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2003. С.219-225.

13. Шаповал В. М. Виконавча влада в Україні в контексті форми державного правління. *Центр політико-правових реформ*. URL: <https://www.pravo.org.ua/ua/news/20871343>
14. Шаповал В. М. Виконавча влада (теоретичний і конституційний аспекти) К.: 2016. 82 с.

Тема 10.

Конституційні засади функціонування судової влади в Україні

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19>
2. Про доступ до судових рішень: Закон України від 22.12.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 1-2. Ст. 13.
3. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21.12.2016 р. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. Ст. 107.
4. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
5. Про адвокатуру та адвокатську діяльність: Закон України від 05.07.2012 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5076-17>
6. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 1.11.1996 р. № 9. *Законодавство України*. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-96>
7. Судові та правоохоронні органи України: підруч. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України В. Т. Нора; Львів. нац. ун-т ім. І. К. : Ін Юре, 2010. 237 с.
8. Вакарова О. В. Конституційно-правовий статус прокуратури України в контексті конституційної реформи. Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. 2017. № 6. Т. 4. С. 33-39.
9. Руденко М. Прокуратура України у правозахисній системі держави: теоретичні та практичні аспекти. *Право України*. 2004. № 6. С. 6-8.
10. Чебан В. М. Судові та правоохоронні органи України: навч.-метод. забезпечення курсу / В. М. Чебан, А. С. Цибуляк-Кустевич / Чернівецький національний ун-т ім. Юрія Федьковича. Чернівці : Рута, 2007. 68 с.
11. Ярова Л. В., Матвеевський О. В. Організація судових та правоохоронних органів України. Фенікс. 2018. 428 с.
12. Плеханов Д. О., Светликова О. В. Основні напрями та законодавча база реформування судової влади в Україні. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». Серія: Державне управління. 2017. Т. 305, Вип. 293. С. 92-95.

Тема 11.

Конституційний Суд України

1. Про Конституційний Суд України: Закон України від 13.07.2017 р. *Офіційний вісник України*. 2017. №63. Ст. 1912.
2. Регламент Конституційного Суду України: Постанова Конституційного Суду України від 22.02.2018 р. № 1-пс/2018. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001710-18>
3. Берестова І. Е. Конституційний Суд України в системі юрисдикційних органів: загальні положення. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 9. С. 154-159.
4. Берченко Г. В., Ткаченко Є. В. Право на звернення з індивідуальною конституційною скаргою в Україні: теоретико-практичні аспекти. *Право України*. 2018. № 12. С. 92-113.
5. Бринцев В. Д. Судовий конституціоналізм в Україні: доктрина і практика формування: у 2 кн.: монографія. Х. : Право, 2013. Кн. 1. 392 с.
6. Головін А. С. Захист прав і свобод людини і громадянина єдиним органом конституційної юрисдикції в Україні: монографія. К.: Логос, 2012. 384 с.
7. Зубенко Г. В. Інститут конституційної скарги в Україні: питання запровадження.

Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Право», (23), С. 58-61. URL: <https://periodicals.karazin.ua/law/article/view/9683>

8.Івановська А. М. До питання про місце Конституційного Суду України в системі органів державної влади. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2015. № 1 (53). С. 12-26.

9.Івановська А. М. Правові позиції Конституційного Суду України: поняття та характерні ознаки. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2015. № 2 (54). С. 27-41.

10. Інтерпретаційна діяльність Конституційного Суду України: проблеми теорії та практики: навч. посібник / С.В. Петков (заг.ред.). Донецьк : Юго-Восток, 2009. 252 с.

11. Конституційна юрисдикція: підручник / за ред.: Ю. Г. Барабаш, А. О. Селиванов; Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2012. 168 с.

12. Орзіх М. П. Конституція України у судових рішеннях. Юрінком Інтер. 2011. 432 с.

13. Портнов А. В. Теоретичні основи формування конституційного судочинства в Україні: монографія. К. : Логос, 2008. 155с.

14. Портнов А. В. Правове регулювання конституційного судочинства в Україні: доктрина, суб'єкти і форми конституційного судочинства, створення нових процесуальних інститутів: монографія. Ін-т законодавства Верховної Ради України. К.: Логос, 2008. 203с.

15. Селіванов А. О. Конституційна юрисдикція і конституційне судочинство в Україні: навч.- метод. посіб. / Нац. юридична академія ім. Ярослава Мудрого. Х.; К.: Логос, 2010. 36 с.

16. Скомороха В. Є. Конституційна юрисдикція в Україні: проблеми теорії, методології і практики. К. : МП Леся, 2007. 716 с.

17. Стрижак А. А. Конституція України в актах Конституційного Суду України: аналіт. огляд та комент. К.: Ін Юре, 2010. 629 с.

18. Тесленко М.В. Конституційна юрисдикція в Україні: навч. посібник. К. : Школа, 2003. 256 с.

19. Цимбалістий Т. О. Правова природа актів Конституційного Суду України. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2007. № 1. С.47-55.

20. Шевчук С. Основи конституційної юриспруденції. Харків: Консул, 2002. 296 с.

Тема 12

Територіальний устрій України

1. Про державний кордон України: Закон України від 4.11.1991 р. *Законодавство України*. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12>

2. Про столицю України – місто-герой Київ: Закон України від 15.01.1999 р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 4. Ст. 125.

3. Про Автономну Республіку Крим: Закон України від 17.03.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 11. Ст. 69.

4. Про Верховну Раду Автономної Республіки Крим: Закон України від 10.02.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 29. Ст. 191.

5. Про затвердження Конституції Автономної Республіки Крим: Закон України від 23.12.1998р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 5-6. Ст. 43.

6. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: від 15.04.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. № 36. Ст. 957.

7. Про порядок вирішення питань адміністративно-територіального устрою УРСР: Указ Президії Верховної Ради УРСР від 12.03.1981 р. *Законодавство України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?n=1654-10>.

8. У справі за конституційним поданням народних депутатів України щодо офіційного тлумачення термінів "район" та "район у місті", і поняття "організація управління районами в

містах" (справа про адміністративно-територіальний устрій): Рішення Конституційного Суду від 13.07.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 29. Ст. 1327.

9. Про засади адміністративно-територіального устрою України: Проект закону №1187 від 29.08.2019 р. *Верховна Рада України. Офіційний сайт*. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?id=&pf3511=66487

10. Про засади територіального устрою України: Проект закону від 05.06.2012 р. (неофіційний текст). *Платформа LIGA: ZAKON*. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/NT0297.html

11. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: оптимальна модель / Інститут трансформації суспільства / заг. ред. О. І. Соскін. К.: Інститут трансформації суспільства, 2007. 287 с.

12. Адміністративно-територіальна реформа в Україні: політико-правові проблеми: монографія / НАН України; Інститут держави і права ім. В. М. Корецького / ред. І. О. Кресіна. К.: Логос, 2009. 480с.

13. Адміністративно-територіальний устрій України. Історія. Сучасність. Перспективи: монографія. Секретаріат Кабінету Міністрів України / О. В. Турчинов (заг.ред.). К.: Геопринт, 2009. 615с.

14. Адміністративно-територіальний устрій України. Шляхи реформування / під заг. ред. В. Г. Яцуби. К., 2007. 370 с. URL: <http://history.org.ua/LiberUA/966-95853-1-7.pdf>

15. Безсмертний Р. Основні засади адміністративно-територіальної реформи в Україні (Про проект Закону «Про територіальний устрій» 2005 р.). URL: <http://www.adm.dp.ua/OBLADM/Obldp.nsf/>

16. Верменич Я. В. Адміністративно-територіальний устрій України: еволюція, сучасний стан, проблеми реформування: у 2 ч. / НАН України; Інститут історії України; Центр теоретико-методологічних проблем історичної регіоналістики. К., 2009. 364с. Ч. 2 К., 2009. 370с.

17. Ганущак Ю. К. Реформа територіальної організації влади / Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». К.: ТОВ «Софія-А». 2013. 160 с.

18. Ганущак Ю. К. Територіальна організація влади. Стан та напрямки змін. К.: Легальний статус, 2012. 348 с.

19. 3 історії реформ адміністративно-територіального устрою України, 1907-2009 роки. / А. Ткачук, Р. Ткачук, Ю. Ганущак. К.: Леста, 2009. 128с.

20. Литвиненко І. Л. Реформування територіальної організації влади в Україні: здобутки та перспективи. *Університетські наукові записки: Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2018. № 3-4 (67-68). С.410 – 412.

21. Міста та громади в адміністративно-територіальній реформі в Україні: міжнародний досвід та практичні пропозиції / М. В. Пітцик, Ю. І. Ганущак, Дітер Шиманке, Хорст Циммерманн Асоціація міст України та громад. К., 2008. 136 с.

22. Стогова О. В. Адміністративно-територіальний устрій в Україні: основні етапи становлення та їхні характеристики. *Сучасне суспільство*. 2019. Випуск 1 (17). С. 221-232. URL: <file:///C:/Users/User/Downloads/2172-4347-1-SM.pdf>

23. Телешун С. О. Конституційні засади територіального устрою України. Альтернативи і перспективи. *Віче*. 2000. №5. С.13-19.

Тема 13.

Місцеве самоврядування в Україні

1. Європейська хартія місцевого самоврядування від 15.10.1985 р., ратифікована Законом України від 15.07.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 38. Ст. 249.

2. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>

3. Про статус депутатів місцевих рад: Закон України від 11.07.2002 р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>

4. Про службу в органах місцевого самоврядування: Закон України від 7.06.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. №26. Ст.1151.
5. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 32. Ст. 1449.
6. Про добровільне об'єднання територіальних громад: Закон України від 05.02.2015 р. *Офіційний вісник України*. 2015. № 18. Ст. 471.
7. Про співробітництво територіальних громад: Закон України від 17.06.2014 р. *Офіційний вісник України*. 2014. №60. Ст. 1638.
8. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 01 квітня 2014 р. № 333-р. *Офіційний вісник України*. 2014. №30. Ст. 831.
9. У справі за конституційним поданням Президента України та конституційним поданням 56 народних (справа про особливості здійснення виконавчої влади та місцевого самоврядування у місті Києві): Рішення Конституційного Суду України від 23.12.2003 р. N 21-рп/2003. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v021p710-03/ed20121107>
10. Статут територіальної громади міста Хмельницького в ред. від 31.05.2017 р. URL: <https://khm.gov.ua/uk/content/statut-terytorialnoyi-gromady-m-hmelnytskogo>
11. Абасов Г. Г. Гарантії прав місцевого самоврядування в Україні: актуальні проблеми теорії та практики: монографія / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К.: Юрид. думка, 2011. 248 с.
12. Батанов О. В. Муніципальна влада в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. К. : Юридична думка, 2010. 653 с.
13. Батанов О. В. Конституційно-правовий статус територіальної громади в Україні : монографія. К. : Ін Юре, 2003. 512 с.
14. Делія Ю. В. Юридична відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування. *Право України*. 2003. № 10. С.29-32.
15. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. М. Бориславська [та ін.] ; Центр політико-правов. реформ. К.: ФОП Москаленко О. М., 2012. 212 с.
16. Колодій А. М., Олійник А. Ю. Державне будівництво і місцеве самоврядування: навч. посібник. К.: Юрінком Інтер, 2000. 304 с.
17. Кравченко В. В. Пітцик М. В. Муніципальне право України: навч. посібник / В.В. Кравченко, М.В. Пітцик. К.: Атіка, 2003. 672 с.
18. Лазор О. Д. Лазор О. Я. Служба в органах місцевого самоврядування: навч. посібник (Коментар до закону України «Про службу в органах місцевого самоврядування»). К.: Дакор, 2005. 368 с.
19. Любченко П. М., Семко С. О. Організаційні форми роботи представницьких органів місцевого самоврядування: монографія / Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого». Х.: Право, 2012. 216 с.
20. Любченко П. М. Муніципальне право: підручник. Харків: Право, 2019. 512 с.
21. Мішина Н. В. Конституційно-правове регулювання діяльності органів самоорганізації населення: порівняльно-правове дослідження: монографія. Одеська національна юридична академія. О.: Друкарський дім, 2009. 298с.
22. Моніторинг процесу децентралізації влади та реформи місцевого самоврядування: URL: <http://decentralization.gov.ua/uploads/library/>
23. Муніципальне право України : навч. посіб. / Ю. М. Бисага, О. Я. Рогач, А. В. Бачинська / Ужгородський національний ун-т. Інститут держави і права країн Європи. Вид. 2-е, переробл. та доп. Ужгород: Ліра, 2008. 440 с.
24. Муніципальне право України: підручник/ Кол. авт.; За ред. В. Ф. Погорілка, О. Ф. Фрицького. К.: Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
25. Настільна книга старости об'єднаної територіальної громади. Хмельницький:

Хмельницький університет управління та права, 2018. 234 с.

26. Нормотворчість органів місцевого самоврядування / Богачова О.В., Візіров Б. Й. та ін. К.: Інститут законодавства Верховної Ради України, 2011. 250 с.

27. Падалко Г. В. Теорія служби в органах місцевого самоврядування в Україні: муніципально-правове дослідження: монографія. Х.: Право, 2012. 288 с.

28. Пилипишин П. Б. Поняття конституційно-правової відповідальності органів та посадових осіб місцевого самоврядування. *Університетські наукові записки. Часопис Хмельницького університету управління та права*. 2011. № 3. С. 32-38

29. Соляник К. Є. Виконавчі органи місцевих рад в Україні: правовий статус і організація роботи: монографія. Х.: Крок, 2004. 255 с.

30. Чернецька О. В. Конституційно-правовий статус депутатів місцевих рад за законодавством України : монографія. К. : Скіф; КНТ, 2008. 141 с.

4. Інформаційні Інтернет-ресурси

1. <http://www.rada.gov.ua/> – сайт Верховної Ради України
2. <http://www.president.gov.ua/> – сайт Президента України
3. <http://www.kmu.gov.ua/> – сайт Кабінету Міністрів України
4. www.ccu.gov.ua/ – сайт Конституційного Суду України
5. <https://court.gov.ua/> – портал Судова влада України
6. <http://www.reyestr.gourt.gov.ua/> – Єдиний державний реєстр судових рішень
7. <http://mon.gov.ua/> – сайт Міністерства освіти і науки України
8. <https://dmsu.gov.ua/> – сайт Державної міграційної служби
9. <http://www.ombudsman.gov.ua/> – сайт Уповноваженого Верховної Ради з прав людини
10. <https://www.cvk.gov.ua/> – сайт Центральної виборчої комісії
11. <http://www.adm.km.ua/> – сайт Хмельницької обласної державної адміністрації
12. <http://km-oblrada.gov.ua/> – сайт Хмельницької обласної ради
13. <http://khm.gov.ua/> – сайт Хмельницької міської ради
14. <http://www.nbu.gov.ua/> – сайт Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського
15. <https://decentralization.gov.ua/> – портал з питань децентралізації в Україні